

ICTU

Open standaarden bij aanbestedingen uit 2023

‘pas toe’ en ‘leg uit’

Onderdeel van de monitor open standaarden 2024

Versie: 1.0

Joost Vreuls

Inhoudsopgave

1 Inleiding	3
2 'Pas toe' bij aanbestedingen in 2022	4
2.1 'Pas toe' toegepast	4
2.2 Enkele goede voorbeelden	11
3 'Leg uit' bij aanbestedingen in 2022	15
3.1. 'Leg uit' voor aanbestedingen uit 2022; de formele route	15
3.2 De informele route van hoor en wederhoor	19
4 De afzonderlijke open standaarden	26
4.1 Algemeen	26
4.2 Afzonderlijke open standaarden in de aanbestedingen	28
5 Belangrijkste bevindingen samengevat	35
Bijlage 1 Aanpak onderzoek van aanbestedingen	37
Bijlage 2 Overzicht van de beoordeelde aanbestedingen uit 2022	42
Bijlage 3. Gesprekken met aanbestedende diensten	60

1 Inleiding

Het centrale beleidsinstrument van het open standaardenbeleid is het 'pas toe of leg uit'-principe. Dat houdt in: bij de aanschaf van ICT de relevante open standaarden van de lijst met 43 verplichte standaarden toepassen, en verantwoording afleggen in het jaarverslag wanneer deze standaarden (ondanks dat zij relevant zijn) niet worden uitgevraagd.

In het kader van de Monitor Open standaarden 2024 is voor het dertiende jaar op rij onderzoek gedaan naar de toepassing van open standaarden bij aanbestedingen door overheden, dit jaar over aanbestedingen uit 2023. Daarbij gaat het om 70 aanbestedingen. Per aanbesteding is vastgesteld welke open standaarden van de lijst daarop van toepassing waren en in hoeverre daar daadwerkelijk om is gevraagd ('pas toe'). Vervolgens is nagegaan in hoeverre overheden in hun jaarverslag verantwoording hebben afgelegd, wanneer bij aanbestedingen van de lijst werd afgeweken ('leg uit').

De opzet van deze rapportage is als volgt. In paragraaf 2 staat 'Pas toe' bij aanbestedingen centraal. Daarna volgt paragraaf 3 waarin wordt belicht in hoeverre wordt voldaan aan 'Leg uit' bij de onderzochte aanbestedingen. Na deze beschrijving van de kern van dit deelonderzoek volgt in paragraaf 4 een aanvullend inzicht vanuit een andere invalshoek: die van de open standaarden van de 'Pas-toe-of-leg-uit' lijst. In paragraaf 5 volgt een korte samenvatting van de belangrijkste bevindingen. Achtergrond en aanpak van dit onderzoek zijn terug te vinden in een bijlage.

2 'Pas toe' bij aanbestedingen in 2023

2.1 'Pas toe' toegepast

In de 70 aanbestedingen uit 2023 die voor deze monitor zijn beoordeeld had in totaal om 929 open standaarden gevraagd moeten worden. Feitelijk is er echter 460 keer om een open standaard gevraagd. Dat levert een uitvraag-percentage op van 50% (zie de groene rijen in het gestippelde kader in Tabel 1). In de achterliggende jaren (periode 2018 – 2022) waren de uitvraag-percentages als volgt: 50%, 45%, 48%, 53% en 50%. Met wat schommelingen tussentijds lijkt het beeld erop te wijzen dat er sprake is van een stabilisatie. Van een doorbraak de goede kant op met structureel hogere uitvraag-percentages is in elk geval nog geen sprake.

Achter een gelijkblijvend uitvraagpercentage (zowel dit keer als vorig jaar 50%) gaat het volgende beeld schuil:

- Bij Rijksoverheid is sprake van een stijging van 48% vorig jaar naar 51% dit jaar. Daarbij moet worden opgemerkt dat met name bij de rijksaanbestedingen lagere en hogere uitvraagpercentages elkaar de laatste jaren vaak afwisselen, zonder een duidelijke richting. Dit keer is dus sprake van een stijging.
- Bij medeoverheden is sprake van een daling van 52% vorig jaar naar 48% dit jaar. Ter herinnering: vorig jaar was hier ook al sprake van een daling (van 56% naar 52%). Met deze daling in de laatste twee jaren is de forse stijging van het jaar daarvoor, van 45% naar 56%, voor het grootste deel weer teniet gedaan.

Tabel 1a: 'Pas toe' en 'leg uit' bij aanbestedingen uit 2023

(Bron: onderzoek aanbestedingen 2023, uitgevoerd zomer 2024)

	Rijk aantal	Rijk procent	Medeoverheid aantal	Medeoverheid procent	Totaal 2023 aantal	Totaal 2023 procent	Totaal 2022 aantal	Totaal 2022 procent
totaal aantal beoordeelde aanbestedingen	35	100%	35	100%	70	100%	69	100%
Waarbij OSn relevant waren								
* perfect : alle relevante OSn gevraagd	7	20%	0	0%	7	10%	6	9%
* op de goede weg : deel van relevante OSn gevraagd	28	80%	30	86%	58	83%	58	84%
- op weg naar perfect (67-99%)	6	17%	9	26%	15	21%	12	17%
- de middenmoot (34-66%)	12	34%	15	43%	27	39%	33	48%
- nog een heel eind te gaan (1-33%)	10	29%	6	17%	16	23%	13	19%
geen relevante OSn gevraagd, waarvan	0	0%	5	14%	5	7%	5	7%
* matig : er is wel algemene aandacht voor architectuur-kaders en/of OSn-beleid	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
* slecht : geen aandacht voor OSn-beleid	0	0%	5	14%	5	7%	5	7%
* heel slecht : strijdig met OSn-beleid	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%

Tabel 1b. 'Pas toe' en 'leg uit' bij standaarden uit 2022

	Rijk aantal	Rijk procent	Medeoverheid aantal	Medeoverheid procent	Totaal 2023 aantal	Totaal 2023 procent	Totaal 2022 aantal	Totaal 2022 procent
In aantallen standaarden								
totaal aantal relevante OSn	396	100%	533	100%	929	100%	813	100%
totaal aantal gevraagde relevante OSn	202	51%	258	48%	460	50%	408	50%

Bij 7 van de 70 aanbestedingen (10%, zie de grijze kolommen in tabel 1; vorig jaar 9%) werd **om alle relevante open standaarden gevraagd ('perfect')**, dat is 'pas toe' in strikte zin. Dit waren alle 7 aanbestedingen vallend in de categorie rijksoverheid: drie keer het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (waarvan tweemaal een aanbesteding van Rijkswaterstaat), het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, het ministerie van Financiën (in casu de Belastingdienst) en twee zbo's: de Kamer van Koophandel en het Centrum Indicatiestelling Zorg. Ter vergelijking: vorig jaar kon nog 1 van de 6 perfect-scores worden toegekend aan een van de beoordeelde medeoverheden.

Daarnaast werd bij 58 aanbestedingen (83%; vorig jaar 84%) gevraagd om een deel van de voor die aanbesteding relevante standaarden ('op de goede weg'). Bij de resterende 5

aanbestedingen (7%; vorig jaar eveneens 7%) waren wel standaarden relevant, maar werd om geen enkele gevraagd en was in de aanbestedingsdocumenten in het geheel geen aandacht voor open standaardenbeleid terug te vinden ('slecht').

De categorie '**op de goede weg**' is – net als vorig jaar – erg groot en daardoor blijven de verschillen binnen die grote groep aanbestedingen onderbelicht. Er zijn aanbestedingen die op een enkele misser in de uitvraag na de score 'perfect' zouden hebben gehad, maar ook aanbestedingen die wel het predicaat 'op de goede weg' krijgen omdat er om één standaard van de relevante standaarden gevraagd is, maar waarbij de aandacht voor open standaarden verder heel marginaal is geweest.

Om die reden is binnen de categorie 'op de goede weg' net als afgelopen jaren een nadere nuancering aangebracht:

- 'op weg naar perfect' (aanbestedingen waarbij om 67% tot 99% van de relevante standaarden gevraagd is);
- 'de middenmoot' (met uitvraag-scores van 34% - 66%);
- 'nog een heel eind te gaan' (met uitvraag-scores van 1% - 33%).

Deze nuancering leidt tot het volgende beeld:

- 21% van alle aanbestedingen is 'op weg naar perfect', 39% behoort tot de middenmoot en voor 23% geldt dat er nog een heel eind te gaan is;
- in vergelijking met de vorige monitor valt vooral op dat het aandeel van de categorie 'middenmoot' is teruggelopen, van 48% naar 39%. Deze categorie is overigens nog wel steeds het grootst. Daar staat een toename tegenover bij de beide andere categorieën. Er is zowel sprake van een stijging bij de categorie 'op weg naar perfect': van 17% naar 21% als ook bij het aandeel achterblijvers ("nog een heel eind te gaan"): van 19% naar 23%. Vorig jaar was juist sprake van een beweging de andere kant op: een grotere middenmoot en een daling van het aandeel in de beide andere categorieën;
- inzoomend op de afzonderlijke categorieën overheid (rijksoverheid vs. medeoverheden), vallen enkele verschillen op. Zo is de score 'op weg naar perfect' bij de rijksoverheid laag: 17% tegen 26% bij de medeoverheden. Ook de categorie 'middenmoot' is bij de rijksoverheid lager dan bij de medeoverheden (34% tegen 43%). Bij de medeoverheden komt de score 'nog een heel eind te gaan' duidelijk minder voor: 17% tegen 29% voor de rijksoverheid.
- Bij de categorie rijksoverheid is per saldo sprake van een verschuiving, overigens zonder dat daaraan de kwalificatie goed of slecht kan worden toegekend. De categorie 'middenmoot' is daar flink afgenomen (van 50% naar 34%) en daar staat een beperkte toename tegenover van 5% in de beide andere categorieën 'op weg naar perfect' en 'nog een heel eind te gaan'. Bij de medeoverheden is het beeld redelijk vergelijkbaar met vorig jaar; de verschuivingen in vergelijking met vorig jaar zijn niet groot genoeg om er veel gewicht aan toe te kennen.

In de categorie '**geen relevante open standaarden gevraagd**' vallen net als vorig jaar vijf aanbestedingen:

- matig: er is algemene aandacht voor architectuur-kaders en/of open standaardenbeleid (0%, vorig jaar eveneens 0%),
- slecht: er is geen aandacht voor open standaardenbeleid (5 aanbestedingen = 7%, vorig jaar eveneens 7%);
- heel slecht: strijdig met het open standaardenbeleid: (dit jaar geen enkele aanbesteding, vorig jaar evenmin).

Alles bij elkaar genomen is deze verzamelcategorie 'geen relevante open standaarden gevraagd' dus gelijk gebleven. Net als vorig jaar zijn alleen aanbestedingen van medeoverheden in deze categorie terug te vinden.

Duiding en interpretatie van de procentuele verschillen

Binnen het kader van dit onderzoek richt de aandacht zich op een steekproef met een beperkte omvang van in totaal 70 aanbestedingen. Dat impliceert dat de score van elke afzonderlijke aanbesteding staat voor ongeveer 1,5%. Daar waar een uitsplitsing wordt gemaakt tussen rijksoverheid en medeoverheden, laat deze beperking van de steekproefomvang zich nog sterker voelen. Met een steekproef van twee maal 35 aanbestedingen (zie tabel 1) staat een score van elke afzonderlijke aanbesteding voor 3% (op het totaal van 100%).

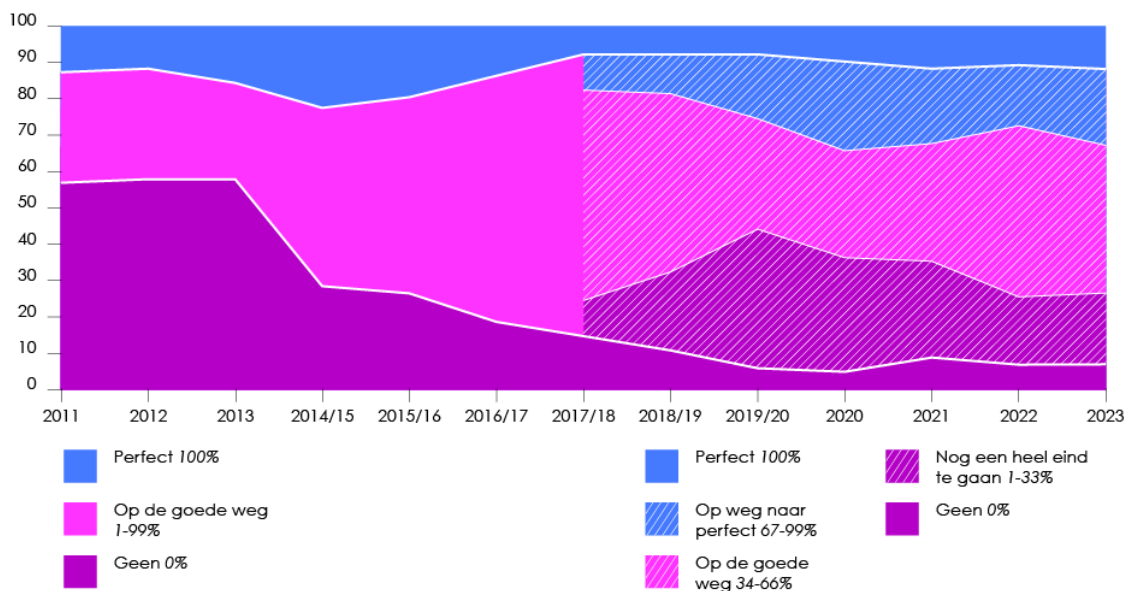
In onderstaande Figuur 1 is de ontwikkeling in een breder tijdsperspectief geplaatst, vanaf het jaar 2011. Op basis van de cijfers van dit jaar (zie tabel 1) en de cijfers van voorgaande jaren (zie figuur 1) is de ontwikkeling als volgt:

- Het aantal aanbestedingen waarbij om alle relevante standaarden is gevraagd ligt procentueel fractioneel hoger dan vorig jaar; nu 10% tegen 9% vorig jaar. Voor een breder perspectief in de tijd : vorig jaar was nog sprake van een daling van vergelijkbare grootte (van 10% naar 9%), de vijf jaren daarvoor lag de score steeds op 6%, 7% of 8% en in de jaren daarvoor was drie jaren op rij sprake van een afname (negen jaar geleden lag dit percentage nog op 21%). De scores bij de rijksoverheid en die van de medeoverheden verschillen op dit punt dit jaar net als vorig jaar behoorlijk (20% tegen 0% bij medeoverheden).
- De middencategorie - gekwalificeerd als 'op de goede weg' - is ook bij deze monitor weer op afstand de grootste met 83% (vorig jaar 84%). Binnen deze middencategorie is het aantal aanbestedingen met de kwalificatie 'op weg naar perfect' toegenomen, iets wat zowel is terug te vinden bij de aanbestedingen rijksoverheid als van de medeoverheden. Hier staat als minpunt tegenover dat het aandeel van de kwalificatie 'nog een heel eind te gaan' ook is toegenomen, zowel bij rijksoverheid als bij de medeoverheden. Tot slot de 'middenmoot'; deze is zoals we eerder al hebben kunnen constateren in omvang afgenomen.

Voor een breder perspectief in de tijd: het laatste decennium wordt deze middencategorie per saldo flink groter, inmiddels structureel tot boven de 80% van alle aanbestedingen.

- Het aantal aanbestedingen waarbij om geen enkele standaard is gevraagd (met oordelen 'matig' dan wel 'slecht') is met 7% gelijk gebleven in vergelijking met vorig jaar. Voor een breder perspectief in de tijd: de categorie 'geen relevante standaard gevraagd' was bij aanvang van de monitor-metingen verreweg het grootst en wordt in de loop der jaren steeds kleiner.

Figuur 1: 'Pas toe' bij aanbestedingen, 2011 – 2023

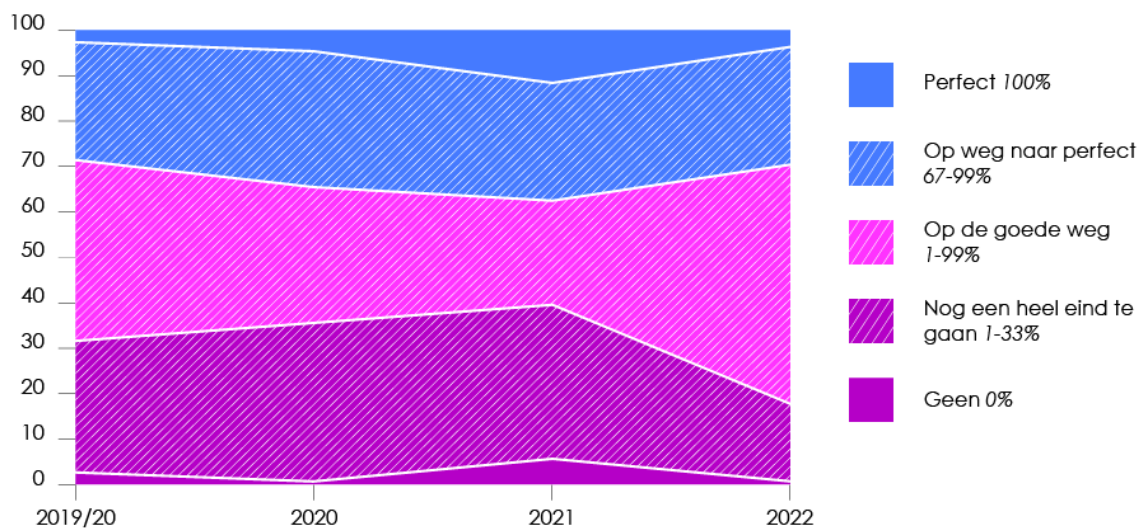
In de monitor van twee jaar geleden werd gesteld dat de rijksoverheid het minder goed doet dan de medeoverheden. Vorig jaar werd gesteld dat het beeld veel meer in balans is, met soms een 'plus' voor de rijksoverheid en dan weer een 'plus' voor de medeoverheden. Dit jaar lijkt het erop dat de scores van de categorie rijksoverheid per saldo beter zijn dan die van de medeoverheden.

Eerder is al vastgesteld dat alle 7 aanbestedingen met een perfect-score zijn terug te vinden bij rijksoverheid. Als we daarbij de op-weg-naar-perfect scores optellen, dan leidt dat tot het volgende beeld. Bij 37% van de aanbestedingen (vorig jaar nog 27%) vroeg men bij de rijksoverheid om alle relevante standaarden of om tenminste twee-derde daarvan ('op weg naar perfect'), voor de medeoverheden ligt het vergelijkbare percentage op 26% (vorig jaar ook 26%). Ook deze samengestelde score is dit jaar derhalve voor rijksoverheid beter dan voor medeoverheden. Daarbij is bij de rijksoverheid sprake is van een duidelijke verbetering, terwijl bij medeoverheden sprake is van een stabilisatie. Aan de andere kant van het spectrum: de rijksoverheid vroeg bij 29% van de aanbestedingen om geen enkele of om minder dan een derde van de relevante standaarden (vorig jaar 24%). Bij de medeoverheden ligt dit aandeel op 31% (vorig jaar 28%). Voor zowel de rijksoverheid als de medeoverheden is derhalve sprake van een verslechtering op deze samengestelde variabele, met als toevoeging dat rijksoverheid hier fractioneel minder slecht scoort.

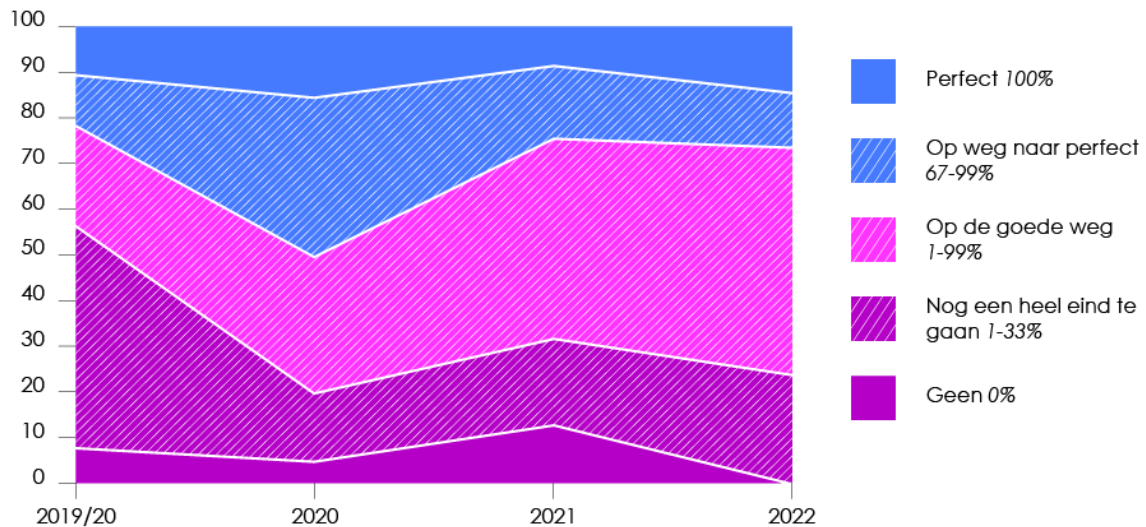
In Figuur 2a en 2b zijn nog eens duidelijk de verschillen te zien tussen enerzijds de rijksoverheid en anderzijds de medeoverheden, ook in vergelijking met vorig jaar:

- bij de rijksaanbestedingen is het aandeel 'perfect' toegenomen ten opzichte van vorig jaar (van 15% naar 20%) en het aandeel 'geen enkele standaard gevraagd' staat dit jaar op 0% (vorig jaar ook);
- bij de aanbestedingen van de medeoverheden is het aandeel 'perfect' afgenomen ten opzichte van vorig jaar (van 3% naar 0%), en is het aandeel 'geen enkele standaard gevraagd' blijven staan op 14%;
- de middencategorie 'op de goede weg' is bij de rijksaanbestedingen iets kleiner dan vorig jaar (80% nu tegen 85% vorig jaar). Binnen die middencategorie is bij de rijksaanbestedingsprake van enkele verschuivingen die per saldo neutraal uitpakken. Het aandeel 'op weg naar perfect' is namelijk gestegen (van 12% naar 17%). Het aandeel 'nog een heel eind te gaan' is echter in procenten uitgedrukt even hard gestegen: van 24% naar 29%. Het aandeel 'middenmoot' binnen de middencategorie van de rijksaanbestedingen is na twee jaren van stijging flink kleiner geworden, van 50% naar 34%;
- bij de medeoverheden is de middencategorie 'op de goede weg' iets groter dan vorig jaar: van 83% naar 86%. Uitgesplitst naar subcategorieën (op de range 'op weg naar perfect' naar 'nog een heel eind te gaan') zijn de verschillen erg klein en blijven beperkt tot een verschuiving van één enkele aanbesteding (zie ook het eerdere kader op pagina 6).

Figuur 2a: 'Pas toe' bij aanbestedingen Rijk, 2019 tm 2023

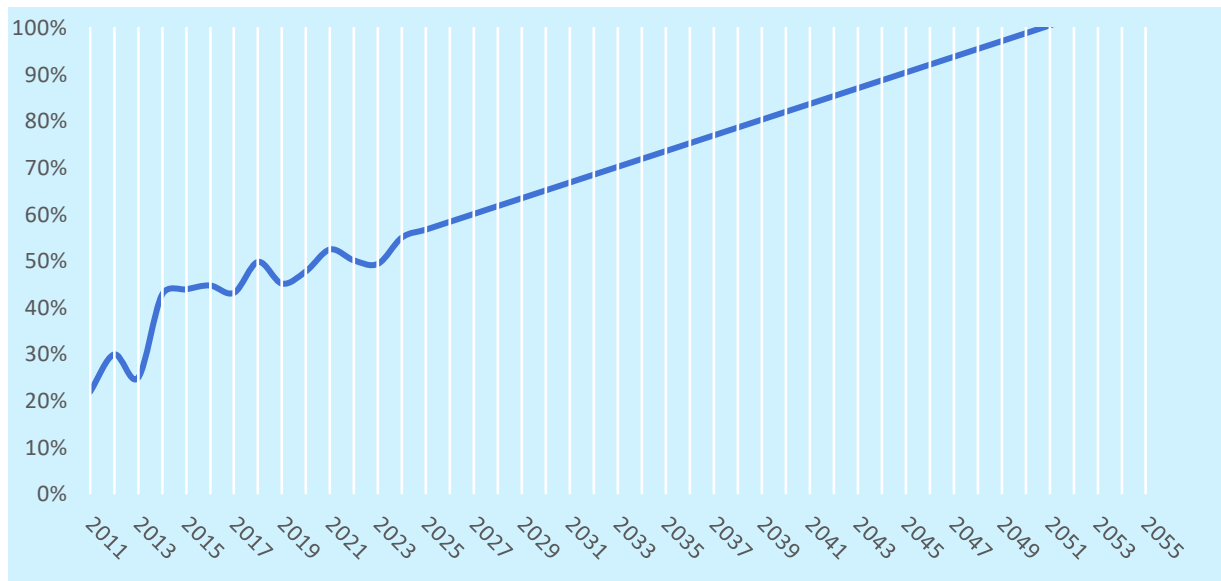
Figuur 2b: 'Pas toe' bij aanbestedingen medeoverheden, 2019 tm 2023

Ter afsluiting van deze paragraaf komen we nog even terug bij een van de eerste constateringingen aan het begin: het uitvraag-percentages dat dit jaar wederom op 50% ligt. Ruim 15 jaar nadat de *Instructie Rijksdienst bij aanschaf ICT-diensten of ICT-producten* van kracht werd zijn rijksoverheid en medeoverheden dus halverwege: ongeveer in de helft van de gevallen wordt – wat kabinetsbeleid is – gevraagd om de relevante open standaarden van de lijst. Deze standaarden zijn inmiddels alleen maar belangrijker geworden, en ook voor het kabinetsbeleid voor een veilige, inclusieve en kansrijke digitale samenleving zijn deze open standaarden een voorwaarde. Maar dan moeten overheden wel in 100% van de gevallen voldoen aan de relevante standaarden, en niet in 50%. Wanneer wordt die 100% bereikt? Extrapolatie van de ontwikkeling van 2019 tot 2023 leert, dat het in dit tempo nog tot 2051¹ zou duren voordat de 100% bereikt wordt. Om in 2025 op 100% te zitten is derhalve een gewenste versnelling nodig die eigenlijk niet reëel is. Zie Figuur 3. Ter herinnering, om een gevoel van urgentie nog eens extra te onderstrepen: in het actieplan 'Nederland Open in Verbinding' (verschenen in 2007) wordt aangegeven de mogelijkheden te gaan onderzoeken van wettelijke verankering van Pas Toe of Leg Uit als het percentage in 2009 nog steeds beneden de 75% staat.

¹ Het exacte jaartal voor het bereiken van de 100% kan variëren en is afhankelijk van de precieze vormgeving van de extrapolatie. Belangrijkste punt van deze doorrekening is dat het met het huidige tempo van de ontwikkeling van de uitvraag nog erg lang duurt voordat het ultieme doel van een 100% wordt bereikt.

Figuur 3: Extrapolatie van 'Pas toe' bij aanbestedingen: wanneer wordt 100% bereikt?

2.2 Enkele goede voorbeelden

Ook dit jaar brengen we weer enkele goede voorbeelden van aanbestedingen voor het voetlicht. Bij de keuze van de voorbeelden is het oordeel 'perfect' weliswaar van belang maar op zich niet per definitie leidend geweest. Ook nu weer zijn er namelijk vier aanbestedingen met het predicaat 'perfect' met een zeer beperkt aantal relevant geachte standaarden waardoor een oordeel 'perfect' relatief makkelijk te bereiken is.

In het navolgende worden zeven aanbestedingen kort belicht die alle een (soms) complex beeld van relevant geachte standaarden hebben en waar sprake is van een zeer goede uitvraag: drie aanbestedingen met een score 'perfect' (tweemaal het ministerie van IENW en de Kamer van Koophandel) en vier aanbestedingen die daar zeer dichtbij in de buurt komen, van het ministerie van EZK, de provincie Noord-Holland en een tweetal gemeenten.

Ministerie van IenW

- Bij deze aanbesteding gaat het om het leveren van applicatie- en exploitatiebeheer, housing & hosting en technisch beheer van het huidige V&O informatiesysteem (V&O: Verzetsdeelnemers en Oorlogsgetroffenen). Dit informatiesysteem moet voor nu en in de toekomst veilig, betrouwbaar en schaalbaar zijn.
- De volgende vijf standaarden zijn relevant en allemaal uitgevraagd: ISO 27001, ISO 27002 HTTPS & HSTS, TLS en PDF.

Ministerie van IenW/RWS

- De inkoop heeft betrekking op het verwerven van software, waarmee Electronic Navigational Charts (ENC's) kunnen worden gegenereerd op basis van bathymetrische data. Er wordt Commercial of the Shelf (COTS)-software aangeschaft, die de essentiële functionaliteit al bezit. De verwachting is dat door de hoge productieopgave, die bij Rijkswaterstaat van toepassing is, er aanvullend maatwerk verricht moet worden door de Opdrachtnemer om de productie zo efficiënt mogelijk in te richten door bepaalde processtappen te automatiseren.
- Alle zes relevante open standaarden zijn uitgevraagd: ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, SAML en de Geo-standaarden.

Kamer van Koophandel

- Het doel van de Kamer van Koophandel met deze Europese aanbestedingsprocedure is het afsluiten van een overeenkomst voor een KvK-aansluiting op het Logius Diginetwerk met bijbehorende dienstverlening.
- Ook hier een score 'perfect': zowel ISO 27001 als ISO 27002, IPv4 & IPv6, digitoegankelijk en PDF zijn uitgevraagd.

Ministerie van EZK

- Met vaste telefonie wordt het voor iedere deelnemer mogelijk om vanaf een vaste locatie telefoonverbindingen naar externe bestemmingen op te zetten via het publieke vaste telecommunicatienetwerk. Tevens is het mogelijk om via het publieke vaste telecommunicatienetwerk inkomend telefoonverkeer af te handelen.
- Bij deze aanbesteding zijn 16 open standaarden relevant: ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, DNSSEC, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, ODF, SAML, WPA2 Enterprise, digikoppeling, Ades, IPv4 en IPv6 en RPKI. Alleen de laatste twee zijn niet uitgevraagd.
- Commentaar van de beoordelaar: "Een paar standaarden zelf niet bedacht maar wel uitgevraagd en daarom meegenomen. Men heeft de ICO Wizard gebruikt".

Provincie Noord-Holland

- De provincie wenst dienstverlening ten behoeve van de vervanging van haar website (www.noord-holland.nl) en het digitaal loket dat daarachter is ingericht met gebruik van webformulieren.
- Van de 19 relevante standaarden (ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, SAML, PDF, ODF, digitoegankelijk, STuF, Ades, digikoppeling, STIX en TAXII en RPKI) is alleen RPKI niet uitgevraagd.
- Commentaar van de beoordelaar: "Een topper!".

Gemeente 's Hertogenbosch

- De opdracht bevat het leveren, implementeren (inclusief opleiden), onderhouden en aan het einde van het contract het uifaseren, van een integrale, toekomstgerichte applicatie voor alle processen die voortvloeien uit de uitvoering van de volgende wetten: Participatie Wet (domein Werk) en Wet Inburgering m.u.v. loonkostensubsidie (LKS).
- In totaal zijn 18 standaarden relevant: ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, PDF, digitoegankelijk, digikoppeling, OpenAPI, STuF, RPKI, SAML en REST-API. Alleen de laatste drie zijn niet uitgevraagd.

Gemeente Groningen

- De gemeente zoekt een partij die vanaf 2024 een SaaS-oplossing biedt waarmee de dienstverlening rondom de minimapas 'de Stadjespas' gecontinueerd wordt. Met deze regeling ondersteunt de gemeente minima met allerlei kortingen en tegemoetkomingen die via een website inzichtelijk zijn gemaakt. De SaaS-oplossing biedt gebruikersomgevingen voor de inwoners (zogenaamde Stadjes), de aanbieders en medewerkers van de gemeente Groningen. Er moet een website beschikbaar komen waarop inwoners de aangeboden minimavoordelen kunnen inzien, afnemen of reserveren. Naast het leveren van een SaaS-oplossing dient de opdrachtnemer de fysieke Stadjespassen te drukken en voor bezorging aan te bieden.
- Van de 18 relevante open standaarden (ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, SPF/DKIM/DMARC, SAML, PDF, digitoegankelijk, digikoppeling, NLCIUS, STuF, RPKI, STARTTLS en DANE en ODF) zijn alleen de laatste drie niet uitgevraagd.

Voor de volgende vier aanbestedingen geldt: net als bij de eerste drie aanbestedingen uit bovenstaande opsomming ook 100% uitgevraagd, maar bij een kleiner aantal relevante standaarden (twee, drie of vier):

- *Ministerie van Financiën/Belastingdienst.* Om te voldoen aan de verplichtingen vanuit de Archiefwet, en ten behoeve van een betere ontsluiting van archiefbestanden is men op zoek naar een partij om de handgeschreven indexkaarten te digitaliseren, de informatie op de kaarten te ontsluiten en gedigitaliseerde kaarten toegankelijk te maken.
- *Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.* Het volledig uitbesteden van alle applicatiebeheer processen en werkzaamheden van het integrale Genesys contactcenterplatform, inclusief de koppelingen met aanpalende systemen, waarbij de opdrachtnemer verantwoordelijk is voor de instandhouding en hierbij over de keten communiceert en samenwerkt.
- *Ministerie van IenW/RWS.* Doel is om het huidige beslis- en besturingssysteem van de stormvloedkering Ramspol (SVKR) te vervangen. Daardoor moet de veiligheid, het autonoom bewaken, beslissen, besturen en bedienen (functionaliteit) en daarmee de betrouwbaarheid van de stormvloedkering Ramspol voor langere tijd gewaarborgd blijven. Ten slotte is het doel om ook het onderhoud van nieuwe beslis- en besturingssysteem op een passende manier te borgen.
- *Centrum Indicatiestelling Zorg.* Het leveren, het aanleggen en het onderhouden van dataverbindingen op alle zes de locaties van het CIZ.

3 'Leg uit' bij aanbestedingen in 2023

Voor de beoordeelde aanbestedingen is nagegaan in hoeverre inmiddels 'leg uit' plaatsgevonden heeft in jaarverslagen over 2023, daar waar dat nodig was. Dit komt aan bod in paragraaf 3.1. Daarna volgt in paragraaf 3.2. een inblikje in het proces van hoor en wederhoor naar aanleiding van de beoordelingen.

3.1. 'Leg uit' voor aanbestedingen uit 2023; de formele route

Bij zeven aanbestedingen die in het kader van deze Monitor 2023 zijn beoordeeld, is om alle relevante standaarden gevraagd. Bij de andere 63 aanbestedingen moet dus in het jaarverslag verantwoording afgelegd worden ('Leg uit') voor het niet toepassen van de relevante standaard(en).

Voor deze 63 aanbestedingen (door 48 verschillende overheidsorganisaties: 16 vallend onder de rijksoverheid, waarvan dit jaar 8 ministeries, en 32 medeoverheden) is in het Jaarverslag 2023 nagegaan of 'leg-uit' is toegepast. Zie het groen gemarkeerde deel van tabel 2. Van 'Leg uit' was in de jaarverslagen van deze 48 overheidsorganisaties echter geen sprake, in die zin dat in geen van de jaarverslagen een concrete aanbesteding wordt genoemd uit het voorliggende onderzoek waarbij van de lijst voor 'pas toe of leg uit' werd afgeweken.

Tabel 2: 'Leg uit' bij aanbestedingen uit 2023

(Bron: onderzoek aanbestedingen 2022, uitgevoerd zomer 2023)

	Rijk aantal	Rijk procent	Medeoverheid aantal	Medeoverheid procent	Totaal aantal 2023	Totaal procent 2023	Totaal aantal 2022	Totaal procent 2022
Totaal aantal beoordeelde aanbestedingen	35	100%	35	100%	70	100%	69	100%
Perfect	7	20%	0	0%	7	10%	6	9%
Op de goede weg	28	80%	30	86%	58	83%	58	84%
Matig	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Slecht	0	0%	5	14%	5	7%	5	7%
Heel slecht	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Niet alle OSn gevraagd => Leg Uit vereist	29	100%	34	100%	63	100%	60	100%
- concrete verantwoording in jaarverslag	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
- beperkte verantwoording in jaarverslag	8	28%	0	0%	8	13%	10	17%
- geen Leg Uit in jaarverslag	21	72%	34	100%	55	87%	50	83%

In het navolgende wordt achtereenvolgens stilgestaan bij de jaarverslagen van ministeries, van zbo's en van de bij het onderzoek betrokken medeoverheden.

Ministeries

Er is naar de jaarverslagen van alle 12 ministeries gekeken, hoewel strikt genomen alleen de volgende acht departementen onderwerp van onderzoek zijn: Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Buitenlandse Zaken, Financiën, Economische Zaken en Klimaat, Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Infrastructuur en Waterstaat. Van deze acht departementen zijn namelijk aanbestedingen beoordeeld uit 2023, met een beoordeling die noodzaakt tot 'leg uit'².

Het overall-beeld voor 'Leg uit' door de 12 departementen is als volgt:

- Zeven ministeries (vorig jaar eveneens zeven) hebben een vorm van verantwoording opgenomen in het jaarverslag 2023. Daarbij gaat het om dezelfde departementen als vorig jaar.
- Een vijftal ministeries gaat relatief uitgebreid in op het beleid rond open standaarden, overigens zonder op 'Leg uit' bij concrete aanbestedingen in te gaan. Dit zijn de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Infrastructuur en Waterstaat, Justitie en Veiligheid, Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Alleen in het jaarverslag van het ministerie van OCW wordt expliciet aangegeven dat niet is afgeweken van de afspraken rond het gebruik van open standaarden zoals is vastgelegd in de Instructie Rijksdienst.
- De toelichting van de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Infrastructuur en Waterstaat en van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap overstijgt het tamelijk procedurele niveau van de toelichting van de andere twee hierboven genoemde departementen; men gaat concreet in op de eigen inzet met betrekking tot de praktijk van het toepassen van open standaarden (en gebruik maken van open source software).
- De ministeries van Algemene Zaken en Defensie zijn heel summier in hun toelichting. Zie onderstaand overzicht. Daarbij moet wel de kanttekening worden geplaatst dat er voor deze beide ministeries geen onderzochte aanbestedingen zijn die aanleiding vormen voor 'Leg uit'.
- De vijf ministeries die dit jaar niets melden over het gebruik van open standaarden deden dat vorig jaar ook niet. Uit het overzicht hieronder valt af te leiden dat het gaat om de ministeries van Economische Zaken en Klimaat, Financiën, Landbouw, Natuur en Visserij, Buitenlandse Zaken en Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Bij de vier eerstgenoemde ministeries had wel 'leg uit' moeten plaatsvinden, als we de binnen deze monitor beoordeelde aanbestedingen als uitgangspunt nemen.

² Voor drie ministeries betreft deze betrokkenheid een onder het ministerie vallend agentschap: het ministerie van BZK (Logius), het ministerie van LNV (NVWA) en het ministerie van OCW (Nationaal Archief). Dit geldt ook voor het ministerie van IENW (vanwege het KNMI en RWS) maar daarnaast is dit ministerie ook betrokken vanwege 'eigen' aanbestedingen.

In onderstaand overzicht zijn de bevindingen samengebracht.

A | Leg uit' is voor één of meer aanbestedingen noodzakelijk

Ministerie	Uitvoering 'leg uit'
BZK	<p>Open standaarden en open source software</p> <p>BZK handelt in overeenstemming met artikel 3, eerste lid van de Instructie rijksdienst bij aanschaf ICT-diensten of ICT-producten. BZK ambieert zoveel mogelijk te voldoen aan de open standaarden op de 'pas toe of leg uit' -lijst van het Forum Standaardisatie en het «open, tenzij» beleid over het vrijgeven van overheidssoftware en open source. Het afwegingskader uit het rapport «Opensourcowerken: de vrijblijvendheid voorbij» wordt hierbij gebruikt. Sinds 2023 onderzoekt BZK hoe het zicht kan worden verbeterd op de naleving en knelpunten. In augustus is daarom een kwartiermaker aangesteld om een open source programmabureau op te zetten. Een doel van dit programmabureau is om beter zicht te krijgen op de stand van zaken van de implementatie van het «open, tenzij» beleid. Buiten het gebruik van open source worden er steeds meer projecten ook in het openbaar als open source gepubliceerd en ontwikkeld. Alle publieke websites en de diensten waarover gerapporteerd wordt in de Monitor Open Standaarden van het Forum Standaardisatie worden voortdurend gevolgd. Deze worden gevolgd zodat er wordt voldaan aan open standaarden voor beveiliging van domeinen en e-mail. BZK stimuleert vanuit haar taak het rijksbreed gebruik, de ontwikkeling en de publicatie van open source software.</p> <p>(Bron: B. Beleidsverslag, onder 6. Bedrijfsvoeringsparagraaf.)</p>
Buza	geen informatie
EZK	geen informatie
Fin	geen informatie
IenW	<p>Open standaarden en open source software</p> <p>Naar aanleiding van de halfjaarlijkse meting naleving Internetstandaarden door Forum Standaardisatie is in 2023 een start gemaakt met het verbeteren van de positie van I en W. Deze actie is inmiddels in de concernsturing opgenomen om meer snelheid te genereren. In de Architectuurboard van I en W wordt de voortgang centraal gemonitord. Ondersteuning voor website eigenaren is ingeregeld en afspraken over vaststellen en aanspreken van die eigenaren zijn gemaakt. Tegelijkertijd neemt I en W een actievere positie in door met Forum voor standaardisatie af te stemmen over verbetering van standaarden en de toepassing ervan.</p> <p>(Bron: B. Beleidsverslag, onder 6. Bedrijfsvoeringsparagraaf)</p>
LNV	geen informatie
OCW	<p>Gebruik open standaarden en open source software</p> <p>De Instructie Rijksdienst schrijft voor dat bij de aanschaf en ontwikkeling van ICT-diensten of ICT-producten in beginsel gebruik moet worden gemaakt van open standaarden van de lijst van het Forum Standaardisatie (www.forumstandaardisatie.nl). Valide afwijkingsgronden zijn opgenomen in de Instructie Rijksdienst. Indien er sprake is van een afwijking van de Instructie Rijksdienst, dan wordt dit gemotiveerd aangegeven. Bij het Ministerie van OCW zijn de CIO's van de dienstonderdelen DUO, NA, Inspectie van het Onderwijs (Ivho), Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en Directie Organisatie en bedrijfsvoering (DOB) verantwoordelijk voor het naleven van deze instructie. De CIO's van de dienstonderdelen werken samen in het CIO Netwerk. Hier worden afspraken gemaakt over de wijze waarop de dienstonderdelen invulling geven aan deze eis. De CIO's van de dienstonderdelen informeren de departementale CIO over de naleving van de richtlijn. Op basis van deze informatie geeft de departementale CIO van OCW verantwoording over het gebruik van open standaarden en open source. Bij het Ministerie van OCW is in 2023 geen sprake geweest van afwijking van de Instructie Rijksdienst.</p>
VWS	Gebruik open standaarden en open source software

VWS streeft ernaar de rijksbrede afspraken rond open standaarden na te komen en zet zich in om de wettelijk verplichte open standaard zo snel als mogelijk te implementeren. Als om zwaarwegende redenen af wordt geweken van het rijksbeleid, dan lichten we dat, conform de afspraken met Forum Standaardisatie, toe in onze jaarrapportage. Bij de inkoop van software heeft open source (bij gelijke geschiktheid) onze voorkeur. Wanneer deze geschiktheid er niet is, dan onderzoeken we wat er nodig is om tot gelijke geschiktheid te komen. In navolging van de corona apps stellen we namens VWS ontwikkelde maatwerkapplicaties zoveel als mogelijk open source beschikbaar.

Cloudbeleid Om het gebruik van cloudoplossingen mogelijk te maken en te begeleiden binnen VWS is cloudbeleid opgesteld in 2020. Dit beleid verduidelijkt voor elke VWS'er wat kan en mag met cloud, opdat verantwoord gebruik beter mogelijk is. Eind 2022 is Rijksbreed Cloudbeleid vastgesteld. Op basis hiervan formuleren alle departementen hun eigen cloudbeleid. Het cloudbeleid van VWS uit 2020 is eind 2023 in lijn gebracht met het Rijksbreed Cloudbeleid.³

(Bron: B. Beleidsverslag, onder 6. Bedrijfsvoeringsparagraaf)

B | Geen aanbestedingen beoordeeld waarvoor 'Leg uit' noodzakelijk is

Ministerie	Uitvoering 'leg uit'
AZ	<p>Gebruik open standaarden en open source software</p> <p>Er zijn geen bijzonderheden te melden.</p> <p>(Bron: B. Beleidsverslag, onder H.4: bedrijfsvoeringsparagraaf, zelfde tekst bij elk van drie onderdelen: Eenheid van het algemeen regeringsbeleid, Kabinet van de Koning en Commissie van Toezicht).</p>
DEF	<p>Gebruik open standaarden en open source software</p> <p>Het beleid inzake open standaarden en open source software wordt zoveel mogelijk gevolgd.</p> <p>(Bron: B. Beleidsverslag, onder 6. Bedrijfsvoeringsparagraaf)</p>
JenV	<p>Gebruik open standaarden en open source software</p> <p>De overheid hanteert bij ICT-ontwikkeling en -aanbestedingen al enige jaren het principe dat bij gelijke geschiktheid de voorkeur wordt gegeven aan open source boven closed source software en de beleidslijn 'Open, tenzij'. J en V hanteert dit principe en volgt deze beleidslijn. Vanuit kaders, maar daarmee ook vanuit architectuur-invalshoek worden hiertoe tevens eisen meegegeven in aanbestedingen. Ten aanzien van open standaarden doorgaans met een verwijzing naar de lijst open standaarden (Forum Standaardisatie) en conform het 'Pas toe of leg uit'-beleid.</p> <p>(Bron: B. Beleidsverslag, onder 6. Bedrijfsvoeringsparagraaf)</p>
SoZaWe	[geen informatie]

Twee van de bovengenoemde ministeries zijn direct betrokken bij het beleid met betrekking tot het toepassen van open standaarden bij aanbestedingen en nemen in die zin in dit verband een wat andere positie in. Gedoeld wordt op het Ministerie van BZK, dat een kaderstellende rol heeft op het gebied van de digitale overheid, en het Ministerie van EZK, dat verantwoordelijk is voor verbetering van de aanbestedingspraktijk.

³ Hoewel deze passage strikt genomen niet direct gekoppeld kan worden aan 'leg uit', is deze toch meegenomen in dit overzicht omdat het ministerie deze passage op deze plaats (onder 'gebruik open standaarden') had opgenomen in het jaarverslag.

Hoewel beide ministeries -net als de andere ministeries- niet voldoen aan het principe van 'leg uit' zoals dat door de overheid is bedoeld, mag in dit verband niet onvermeld blijven dat de betrokkenheid met het onderliggende beleid wel uitgebreid is terug te vinden in de jaarverslagen van beide ministeries. Waar in het jaarverslag van het ministerie van BZK het thema 'standaarden' regelmatig is terug te vinden, geldt dat voor het jaarverslag van het ministerie van EZK voor zaken die te maken hebben met de (verbetering van de) aanbestedingspraktijk⁴.

ZBO's

In het kader van dit onderzoek zijn zeven zbo's in beeld⁵ waarvoor 'leg-uit' aan de orde is naar aanleiding van één of meer aanbestedingen die zijn beoordeeld. In geen van de jaarverslagen 2023 van de zeven hier bedoelde zbo's is over het gebruik van open standaarden bij ICT-aanbestedingen gesproken, laat staan dat er een passage is gevonden die als een 'leg-uit' kan worden gezien.

Medeoverheden

Bij de 32 medeoverheden waarvan aanbestedingen zijn onderzocht is in de jaarverslagen c.q. jaarstukken 2023 (voor zover beschikbaar) evenmin een verwijzing naar het open standaardenbeleid teruggevonden. Er is ook geen sprake van 'Leg uit' voor een specifieke aanbesteding waarvoor dat aan de orde is.

Het geheel overziend, kan evenals in voorgaande jaren worden vastgesteld dat de regels met betrekking tot 'leg uit' er nog niet toe hebben geleid, dat overheden zich in jaarverslagen over specifieke aanbestedingen (en daarvoor relevante open standaarden) verantwoorden voor het niet toepassen van relevante open standaarden. In vergelijking met de verslaglegging over 2022 in de Monitor 2023 valt op dat dit jaar bij evenveel departementen een verwijzing naar het beleid rond de toepassing van open standaarden is verschenen

3.2 De informele route van hoor en wederhoor

Sinds enkele jaren informeren wij aanbesteders over de beoordeling van hun aanbesteding en in het verlengde daarvan worden zij uitgenodigd om op die beoordeling te reageren. Een citaat uit de betreffende mail:

“Graag horen wij van u hoe het komt dat niet alle open standaarden zijn gevraagd in deze aanbesteding. Als dit een reden is van bijzonder gewicht, zoals bedoeld in

⁴ Zie met name Beleidsartikel 1: Goed functionerende economie en markten.

⁵ Zie bijlage 2.

artikel 3 lid 2 van de Instructie rijksdienst inzake aanschaf ICT-diensten en ICT-producten, dan kan dit immers leiden tot een andere beoordeling.”

Dit blijkt steeds meer in een behoefte te voorzien. Daarbij komt dat dit proces van hoor en wederhoor kan worden beschouwd als een aanvulling op het formele 'leg-uit' waarover in paragraaf 3.1 is gerapporteerd. Die paragraaf is geëindigd met de constatering dat deze vorm van 'leg-uit' maar zeer beperkt in praktijk wordt gebracht. Bovendien draagt hoor en wederhoor bij aan meer begrip over en weer; zowel bij de beoordelaars als bij degenen van wie een aanbesteding is beoordeeld. Soms leidt dit proces van hoor en wederhoor nog tot een aanpassing van de beoordeling; zowel ten aanzien de relevantie van een specifieke standaard als ten aanzien van de kwestie of een standaard al dan niet is uitgevraagd.

Bij een deel van de mailwisselingen stond de technisch-inhoudelijke discussie centraal. Daarbij werd door de aanbestedende partij veelal naar voren gebracht waarom één of meer van de door de beoordelaar relevant geachte open standaarden in het specifieke geval niet van toepassing was. De beoordelaar is hier een aantal keren in meegegaan.

Ook over (het ontbreken van) de uitvraag van relevant geachte standaarden is regelmatig de discussie gevoerd. Dit heeft maar heel beperkt tot bijstelling van het oordeel geleid. De rode draad in deze discussie is dat in de optiek van de beoordelaar de uitvraag onvoldoende specifiek was, daar waar de aanbestedende partij van mening was dat wel voldoende concreet was uitgevraagd.

Hoor en wederhoor heeft erin geresulteerd dat het oordeel bij acht aanbestedingen in positieve zin is bijgesteld, waardoor de uitvraag-score bij elk van deze aanbestedingen ook hoger is geworden (zie de percentages in de tabel die is opgenomen in bijlage 2). Bij vijf van deze acht aanbestedingen heeft dit overigens niet geleid tot een andere kwalificatie, bij de drie andere wel:

- één aanbesteding heeft zo de kwalificatie 'perfect' gekregen;
- één aanbesteding heeft de kwalificatie 'op weg naar perfect' gekregen in plaats van 'middenmoot';
- bij één aanbesteding is het oordeel gewijzigd van 'slecht' naar 'op de goede weg'.

Om een inkijkje te geven in de discussie die ontstaat tijdens dit proces van hoor en wederhoor bij wijze van bloemlezing enkele voorbeelden van mailwisseling. Op meerdere plaatsen zijn onderdelen in de mailwisseling geanonimiseerd.

<i>Aanbestedende partij (gemeentelijke samenwerking):</i>	<i>De ISO27001 is uitgevraagd in het beschrijvend document. Alle andere standaarden zijn gedekt met de GIBIT 20220, deze hebben we daarom niet separaat uitgevraagd. Hopende je hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.</i>
---	---

Beoordelaar	“ISO27001 wordt in het document genoemd als een voorbeeld waarmee kan worden voldaan aan een voldoende niveau van informatiebeveiliging. Aangezien dit geen expliciete eis is, kunnen we deze niet als uitgevraagd meenemen.
-------------	--

De GIBIT is een zeer algemeen document waar de hieronder rood gemarkeerde standaarden niet expliciet in worden vermeld. Dergelijke verwijzingen worden vaak gebruikt. Soms wordt ook de hele lijst met open standaarden integraal opgenomen. De reden dat dit niet afdoende is in het kader van deze beoordeling is omdat daarmee de verantwoordelijkheid voor het selecteren van de relevante open standaarden naar de leverancier wordt verplaatst.

Dit gecombineerd met het gegeven dat het juridisch gezien de verantwoordelijkheid van de aanbesteder is om aan het open standaarden beleid te voldoen, maakt dat het

opnemen van verwijzingen onvoldoende is. Aan de hand van de specifieke functionaliteit van de aan te besteden dienst dienen de relevante open standaarden expliciet te worden geëist".

Aanbestedende partij "Begrijpelijk dat sommige zaken voor u lastig te duiden zijn omdat niet alle informatie beschikbaar is. Gelukkig worden we in staat gesteld om te reageren op de initiële bevindingen en kanals gevolg daarvan op basis van argumenten ene correctie plaatsvinden, waarvoor dank!"

Aanbestedende partij (gemeente) Met enige verbazing heb ik onderstaand bericht gelezen (Lees: verwijzing naar terugkoppeling beoordeling). In ons standaard PV worden security maatregelen mee uitgevraagd. Onderdeel van deze eisen is een eis om te voldoen aan de verplichte standaarden Forum Standaardisatie (Eis 2). Daarnaast vragen we bijna alle zaken in het rood ook nog expliciet uit met soms een extra aanscherping. Begrijp dan ook helemaal niets van jullie mail, sterker nog, hierdoor zorgen jullie voor een compleet scheef beeld in jullie monitor-rapportage.

Graag horen wij van u hoe het komt dat jullie (deze naar onze mening) foutieve conclusies trekken.

Beoordelaar: "Gezien onze nogal verschillende opvattingen vermoed ik dat hier iets scheef loopt. De beoordeling is gedaan op basis van de beschikbare openbare bestekteksten die zijn gepubliceerd. Het gaat hier om:
<https://www.tenderned.nl/aankondigingen/overzicht/.....> en
<https://s2c.mercell.com/today/.....>

Wij kunnen bij beoordelingen enkel uit gaan van hetgeen openbaar is. U geeft aan dat een en ander in het programma van eisen is uitgevraagd, maar wij zien dit document niet terug in de tender documenten. Zijn deze gepubliceerd en openbaar? En zo ja, zou u deze met ons kunnen delen? Verder zien we in de beschikbare documentatie geen uitvraag van de rood gemarkeerde standaarden. Kunt u ons wijzen op het document waar deze expliciet in worden vermeld?

(Hierop is geen reactie meer gevolgd.)

Aanbestedende partij (Ministerie/agentschap): "Het is voor mij nieuw dat Forum Standaardisatie toeziet op en rapporteert over het gebruik van de standaarden die zij aanwijzen als verplicht voor de overheid. Wel een goede ontwikkeling natuurlijk! Met de lijsten die Forum Standaardisatie publiceert zijn wij natuurlijk wel bekend, zowel de 'Pas-toe-of-leg-uit' lijst met 'verplichte' standaarden als ook de aanbevolen en potentiële standaarden.

Ik begrijp uit de constatering dat in de monitor (louter) het Programma van Eisen en Wensen gecontroleerd/beoordeeld is. In deze aanbesteding hebben wij, gezien de nichemarkt, een weloverwogen keuze gemaakt om minder met eisen te werken ten aanzien van informatiebeveiliging. Zowel op technisch vlak als op de procesmatige/procedurele kant levert dat een fors aantal normen op, die bovendien niet altijd voldoende meetbaar zijn. Uit gesprekken met leveranciers in een marktverkenning en naar aanleiding van een eerdere mislukte aanbesteding op dit onderwerp, hebben wij geleerd dat de kleine bedrijven die in deze branche afschrikken bij dergelijke uitgebreide PvE's maar over het algemeen de zaken weldegelijk op orde hebben.

Zodoende hebben wij in deze aanbesteding een andere, laagdrempeligere werkwijze toegepast. In plaats van veel eisen en wensen in het PvE op te nemen, hebben wij een toelichting van iedere inschrijver gevraagd op informatiebeveiliging waarbij zowel technische aspecten (en standaarden) als procesmatige zaken uit de ISO 27001 toegelicht moesten worden. In een mondelinge sessie van 1 uur werd toelichting gegeven op vooraf ingestuurde informatie en was er ruimte voor het beoordelingsteam om verdiepende vragen te stellen. Het beoordelingsteam bestond onder andere uit 2 informatiebeveiligingsadviseurs van de (toekomstige gebruiker). Misschien ook goed om aan te geven: wij hebben de [ICO-wizard](#) gebruikt ter bepaling van de relevante standaarden alvorens wij tot de pragmatische werkwijze t.a.v. informatiebeveiliging zijn gekomen. Dus zeker wel met goede voorbereiding. Die lijst met relevante

standaarden is ook ter informatie verstrekt aan de inschrijvers zodat deze expliciet konden toelichten en verwijzen ten aanzien van de technische beveiligingsmaatregelen.

Veel van de standaarden waarvan geconstateerd is dat wij die niet uitgevraagd hebben, hebben te maken met informatiebeveiliging. Deze standaarden:

- ISO 27001/27002,
- TLS
- HTTPS en HSTS,
- IPv4 en IPv6,
- DNSSEC

zijn dus wel degelijk aanbod gekomen maar in de mondelinge sessie. Het merendeel van bovenstaande zijn overigens toegepaste standaarden in het geselecteerde product; m.u.v. HSTS, DNSSEC en IPv6, volgens mij. Maar dat maakt het nog steeds een 'gangbaar' beveiligde cloudoplossing en passend bij het benodigde beveiligingsniveau van deze applicatie.

Daarnaast zijn er nog een paar standaarden die niet van toepassing waren op onze aanbesteding. Onderstaande standaarden waren niet van toepassing omdat e-mail vanuit het systeem niet tot de gevraagde functionaliteit behoort.

- SPF/DKIM/DMARC,
- STARTTLS en DANE

Onderstaande standaarden waren niet van toepassing omdat er geen koppeling met andere informatiesystemen nodig is:

- digikoppeling
- RPKI

Ten aanzien van documenten geldt dat er alleen niet-reviseerbare documenten gegenereerd worden door het systeem (de verschillende veiligheidsbladen). Die zijn in PDF als ze gedownload worden maar onze functionele wens was 'raadplegen' hetgeen louter in een online weergave (html) ook zou volstaan. ODF als standaard voor documenten die tevens te bewerken zijn (tegenhanger voor Microsoft Office bestandsformaten) was zodoende ook niet binnen de functionele scope benodigd."

Beoordelaar:

"Wij hebben ook opgemerkt dat jullie de ICO-wizard hebben gebruikt, wat altijd prettig is om te zien. Echter, in de tekst zien wij tevens het volgende citaat "Ter verduidelijking: deze bijlage dient enkel ter illustratie.", refererend aan de ICO-wizard bijlage. Dit betekent dat toepassing van deze standaarden voor leveranciers optioneel wordt en dit is in het kader van deze beoordeling niet voldoende.

Met betrekking tot specifieke standaarden:

RPKI: deze dient ter beveiliging van online beschikbare (SaaS) diensten. Deze is wel relevant om op te nemen.

Digikoppeling: duidelijk, deze zullen we als niet relevant noteren.

SPF/DKIM/DMARC/STARTTLS en DANE: duidelijk, deze zullen we als niet relevant noteren.

ODF: duidelijk, deze zullen we als niet relevant noteren.

We zien vaker dat aanbesteders van niche aanbestedingen niet heel streng kunnen zijn en er vaak veel in verdere gesprekken wordt besproken. Helaas kunnen wij in het kader van deze monitor ons oordeel enkel baseren op de informatie uit de openbare tender documenten."

Aanbestedende partij (gemeente):

Bedankt voor het reviewen van de aanbestedingvan de gemeente In de rapportage zie ik dat een aantal open standaarden genoemd worden die niet uitgevraagd zijn in de aanbesteding. Mij is niet duidelijk wat de relatie is van deze open standaarden tot de uitgevraagd servicedienstverlening. Met ander woorden: Voor welk element van de gevraagde dienstverlening zou ik de betreffende open standaard kunnen uitvragen. Wanneer dat voor mij helderder wordt kan ik dat beter toepassen in volgende aanbestedingen.

Binnen de aanbesteding wordt gevraagd naar storage dienstverlening (opslag op een extern datacentrum). Bij deze dienstverlening is de IBD verwerkersovereenkomst van toepassing waarin de ISO 27001 genoemd wordt)

Beoordelaar: "Met betrekking tot de relatie tussen open standaarden en de uitgevraagde dienstverlening: Zoals als wij de aanbesteding lezen, wordt er een partij gezocht die een deel van de huidige ICT omgeving gaat beheren. Dit gaan ze doen door deze managed in beheer te nemen in een eigen datacenter. In het kader van open standaarden betekent dit dat gevoelige informatie gehost gaat worden op het internet door een (nieuwe) derde partij. Voor de beveiliging van uw informatie (data, email, persoonsgegevens, etc.) is het van belang om open standaarden toe te passen. De hieronder rood gemarkeerde standaarden dienen dit doel. Met name betreffende web en email verkeer. Het is van belang om dit in een vroeg stadium van de leverancier te eisen om te waarborgen dat het uiteindelijke product (de omgeving) voldoet aan deze standaarden.

ISO 27001 zullen we als uitgevraagd opnemen, dank voor deze correctie."

Aanbestedende partij (gemeente): Bedankt voor je snelle en heldere reactie. Mijn gedachte was dat we deze standaarden niet konden vragen omdat de beheerder/het datacenter de data niet creëert/bewerkt; deze moet slechts opgeslagen worden. De oorsprong van de data ligt in andere applicaties/ oplossingen die via andere aanbestedingen gecontracteerd zijn. Bij die aanbestedingen moeten de juiste openstandaarden afgesproken zijn. Is dat een verkeerde gedachte?

(De functie/ bewerking van het datacenter moet wel veilig zijn; daarom hebben we ISO 27001 geëist.)

Beoordelaar: "Klopt hoor, de data origineert bij de opdrachtgever en zijn applicaties. Maar die data verplaatst vervolgens over het publieke internet voordat deze (in het onderhavige geval) het datacenter bereikt voor opslag. De weg over het internet verloopt via het Internet Protocol (IP), waarvan IPv6 de moderne implementatie is. Dit betreft transport. Vervolgens dient de data zelf versleuteld te worden voordat het over IP getransporteerd wordt. Hiervoor zijn TLS en HSTS van toepassing. Dit betreft de informatiebeveiliging. Hetzelfde geldt voor e-mail berichten en de daarop van toepassing zijnde open standaarden. Vrijwel alles dat tegenwoordig over het internet verplaatst dient deze standaarden toe te passen om de veiligheid, integriteit en authenticiteit van de data te waarborgen."

Aanbestedende partij (zbo): De dienstdoende architect was teleurgesteld in jullie bevindingen, want in (.....) staat duidelijk dat "de Oplossing moet voldoen aan de IAM Integratiestandaarden van het forum standaardisatie (<https://www.forumstandaardisatie.nl/open-standaarden>). Dit geldt voor de verplichte standaarden én de aanbevolen standaarden op het gebied van IAM." Daarmee is toch alles afgedekt?

Het klopt dat niet alle standaarden in de architectuurbeschrijving staan beschreven. De architect geeft hierop de volgende uitleg:

1. DNSSEC: Een standaard voor DNS servers en webbrowsers om over een beveiligde verbinding DNS records uit te wisselen. Niet van toepassing want we nemen geen DNS dienst af. Dat doen we namelijk al bij KPN met Infoblox.
 2. SPF/DKIM/DMARC: Een drietal standaarden die het samen mogelijk maken voor een mailserver om de afzender van een e-mail te verifiëren en daar terugkoppeling op te geven. Niet van toepassing want we nemen geen e-mail dienst af. Dat doen we namelijk al bij Microsoft.
 3. DANE: Een standaard om via DNS een certificate authority voor een bepaald domein (bijvoorbeeld) aan te wijzen. Ook niet van toepassing want we nemen geen DNS dienst af. Dat doen we zoals eerder vermeld al bij KPN.
 4. ODF: Een open standaard om met tekstverwerkers zoals word documenten in op te slaan. Niet van toepassing want we nemen geen office pakket af. Ook vragen we geen functionaliteit uit die documenten zou moeten produceren.
 5. REST-API: Een standaard om binnen een applicatie informatie uit te wisselen tussen een frontend en backend. Niet van toepassing want wij nemen IAM als cloud dienst af.
-

-
6. NL-GOV: Standaard met betrekking op basisregistratie. Niet van toepassing omdat de oplossing alleen binnen eigen organisatie wordt gebruikt en niet voor de burger.
 7. RPKI: Een cryptografische oplossing om het eigendom van IP reeksen of ASN's aan te tonen. Niet van toepassing want we nemen geen IP reeksen en infradiensten af.

Ik hoop dat dit voldoende is om jullie eindkwalificatie aan te passen, want we willen niet (weer) in de middenmoot eindigen 😊

Beoordelaar:

Met betrekking tot de verwijzing naar de lijst met verplichte standaarden: dit is niet voldoende. Dergelijke verwijzingen worden vaak gebruikt. Soms wordt ook de hele lijst met open standaarden integraal opgenomen. De reden dat dit niet afdoende is in het kader van deze beoordeling is omdat daarmee de verantwoordelijkheid voor het selecteren van de relevante open standaarden naar de leverancier wordt verplaatst. Dit combineert met het gegeven dat het juridisch gezien de verantwoordelijkheid van de aanbestedder is om aan het openstandaardenbeleid te voldoen, wat betekent dat het opnemen van verwijzingen onvoldoende is. Aan de hand van de specifieke functionaliteit van de aan te besteden dienst dienen de relevante open standaarden expliciet te worden geëist.

Verder is de titel van de aanbesteding ".....". Dit is de kern van de dienst, maar onderdeel daarvan is een SaaS component dat ziet op het beheer. Dit betekent praktisch gezien dat ergens op het internet een portaal/server komt te draaien waar ... personeel op in kan loggen om beheersacties uit te voeren met betrekking tot "Identity and Access". Dit betekent dat dit portaal ook aan de open standaarden dient te voldoen. Om te voorkomen dat een dienst wordt opgeleverd die hier niet aan voldoet, is het noodzakelijk ook de relevante standaarden expliciet uit te vragen.

DNSSEC: hoewel de gevraagde dienst zelf geen DNS dienst betreft, zal het portaal zeer waarschijnlijk wel toegankelijk zijn via een domeinnaam. Echter, wanneer dit bij ... in eigen beheer is, ligt dit buiten de scope van deze aanbesteding. Deze zullen we als niet relevant noteren.

Mail standaarden: hoewel het geen e-mail dienst betreft, is e-mail wel onderdeel van de dienst. Indien alle mail van het portaal via O365 zal verlopen, kan email in dit geval buiten scope blijven. Deze zullen we noteren als niet relevant.

ODF: in de bestekteksten lezen we dat de dienst rapportages moet kunnen produceren die exporteren naar Excel-bestanden. ODF is de open variant van Excel/XLSX en dient wel als onderdeel van de dienst te worden uitgevraagd.

REST-API: wanneer de aan te besteden dienst een REST-API gaat bevatten zoals hier het geval is.

NL-GOV: het is hier niet doorslaggevend of de oplossing door burgers wordt gebruikt. Gebruik van OAuth in een overheidsdienst dient te voldoen aan de NL-GOV assurance profiles en deze dienen expliciet te worden geëist.

RPKI: het lijkt erop dat er geen nieuwe REST-API koppeling worden ontwikkeld maar enkel wordt aangesloten op bestaande externe API's. Deze zullen we als niet relevant noteren.

Kortom, DNSSEC/SPF/DKIM/DMARC/DANE/REST-API noteren we als niet relevant.

Hopelijk beantwoordt dit uw vragen.

Deze casuïstiek geeft een goed beeld van de strekking van de mailwisseling die heeft plaatsgevonden nadat de beoordelingen van aanbestedingen ter becommentariëring zijn voorgelegd aan de aanbestedende partijen. Punten die net als vorig jaar ook dit jaar aan het licht komen:

- de verantwoordelijkheid voor het correct selecteren en toepassen van standaarden ligt bij de aanbestedder en niet bij de leverancier;

- daarmee samenhangend: bij het uitvragen van standaarden moet een en ander voldoende expliciet benoemd worden in plaats van dat verwezen wordt naar meer algemene kaders;
- een standaard benoemen bij wijze van voorbeeld is evenmin voldoende;
- voor de beoordelaar is het soms lastig om louter en alleen op basis van bestekteksten in te schatten wat wel en niet binnen scope van een aanbesteding valt;
- het ongemak bij het doen van een aanbesteding in een nichemarkt met het risico dat overvragen op standaarden ertoe leidt dat er geen enkele partij een aanbieding doet.

Als aanvulling hierop nog een afwijkende casus, in die zin dat de communicatie daarover tijdens de afhandeling is overgenomen door bureau forum standaardisatie.

Het betreft een casus waarbij sprake is van (een verlenging van) Microsoft licenties. Dergelijke aanbestedingen zijn in de loop van de afgelopen jaren wel vaker langs gekomen.

Bij deze casus zijn door de beoordelaar 14 open standaarden als relevant aangemerkt. Geen van deze standaarden is uitgevraagd, met als argument van de aanbestedende partij dat slechts sprake is van een verlenging van de Microsoft licenties. Vanuit de aanbesteder is gevraagd om een nadere onderbouwing. Hiermee is geen technische maar een meer fundamentele en principiële discussie aan de orde.

In bijlage 3 staat verwoord welke stelregel Bureau Forum Standaardisatie hanteert bij deze casuïstiek.

4 De afzonderlijke open standaarden

In de vorige twee paragrafen is gekozen voor de invalshoek van de aanbestedingen. In deze vierde paragraaf kiezen we voor een andere invalshoek, namelijk die van de afzonderlijke open standaarden die op de 'Pas-toe-of-leg-uit'-lijst staan.

4.1 Algemeen

Ten tijde van de eerste Monitor open standaarden (over het jaar 2011) stonden er 24 open standaarden op de 'Pas-toe-of-leg-uit' lijst. Twee jaar later waren dat er 10 meer, en in het decennium dat daarop volgde is het aantal standaarden op de lijst jaarlijks per saldo gemiddeld met één standaard toegenomen tot het huidige aantal van 43 standaarden. Vorig jaar (meting zomer) stonden er ook 43 standaarden op de lijst. Het enige verschil met de opgave van vorig jaar is dat SAML sinds september 2023 onderdeel is geworden van de geclusterde standaard 'Authenticatie-standaarden', samen met OpenIDNLGov (OIDC). In mei 2023 is security.txt aan de lijst toegevoegd.

Omdat Security.txt pas in de loop van 2023 op de lijst terecht is gekomen, is besloten deze standaard dit jaar (over 2023) niet in de beoordeling mee te wegen. Bij een volgende monitor gebeurt dat wel.

De wijziging met betrekking tot SAML (zie hierboven) vond pas in de tweede helft van vorig jaar plaats. In deze monitor-rapportage wordt SAML voor het laatst bij de beoordeling meegenomen in de 'oude' vorm: als SAML.

RPKI staat al langer op de 'Pas-toe-of-leg-uit' lijst. Bij het beoordelen van aanbestedingen is -mede vanwege onbekendheid in het veld met de standaard- een aantal jaren weinig aandacht besteed aan de relevantie van deze standaard. Met ingang van deze monitor komt daarin verandering. Inmiddels is er voor RPKI immers een streefbeeldafpraak⁶ gemaakt met als doel om een adoptie-impuls te bewerkstelligen. Tegen die achtergrond is het niet langer vol te houden om deze standaard 'in de marge' mee te nemen.

⁶ Dit betekent dat afspraken met betrekking tot implementatie van de standaard zijn vastgelegd met daaraan gekoppeld een deadline. Met een dergelijke streefbeeldafpraak wordt tevens voldaan aan de voorwaarde om deze standaard mee te nemen in de IV-meting.

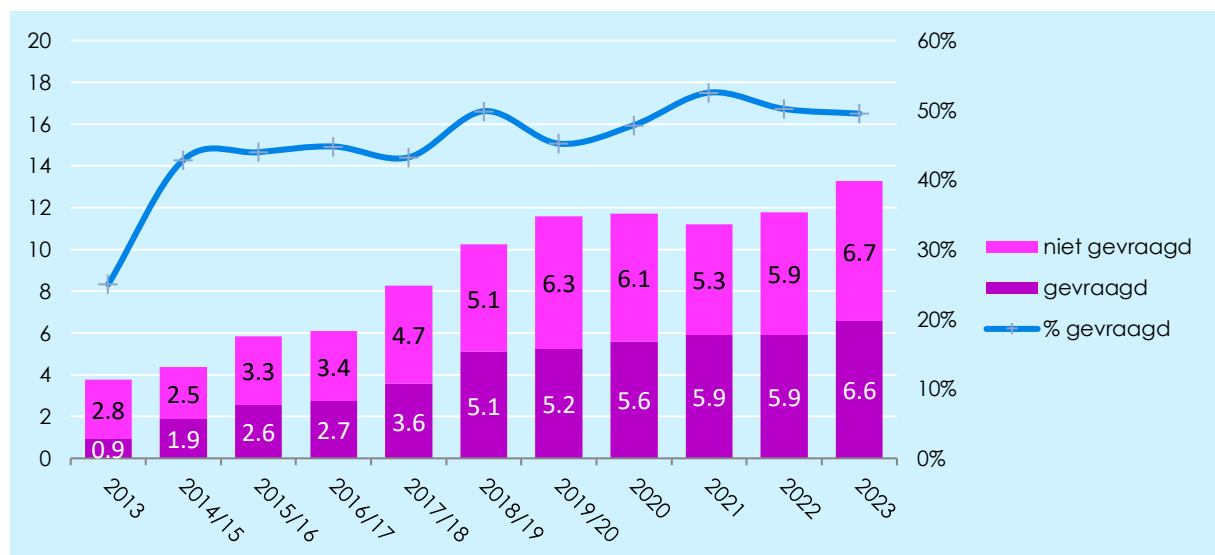
Op voorhand was de verwachting dat deze standaard vaak relevant zal zijn maar vooralsnog weinig zal worden uitgevraagd. Verderop in deze paragraaf zal blijken dat dit vermoeden blijkt te kloppen. De benaderingswijze van RPKI bij het beoordelen van de aanbestedingen is dan ook van invloed geweest op het eerder genoemde uitvraagpercentage (50%, zie tabel 1). Zou RPKI niet in de beoordeling zijn meegenomen, dan zou het uitvraagpercentage op ongeveer 52% zijn uitgekomen.

Zodoende zijn voor dit onderzoek 42 standaarden in beeld als het erom gaat vast te stellen of ze ook relevant zijn voor de onderzochte aanbestedingen.

Terug kijkend in de tijd, dan blijkt het aantal standaarden dat (gemiddeld) per aanbesteding relevant is gedurende een lange periode gestaag te groeien: van 4,4 in 2015 tot 11,7 in 2020. Met de meting over 2023 erbij is de beperkte daling van 2021 (van 11,7 naar 11,2) meer dan gecompenseerd en is de stijgende lijn opgepakt, tot 11,8 standaard per aanbesteding in 2022 en 13,3 standaard per aanbesteding in 2023 (zie Figuur 4). Dit is de hoogste score tot nu toe.

Over het uitvraagpercentage is al eerder in paragraaf 2 gerapporteerd. In onderstaande tabel is dit aspect nogmaals meegenomen, nu vanaf 2013. Dit uitvraagpercentage ligt sinds 2015 ruwweg rond de 45% (zie de paarse lijn en de bijbehorende percentage-schaal). Gemiddeld wordt gedurende een lange periode dus om iets minder dan de helft van de relevante standaarden gevraagd, maar er zijn wel ieder jaar meer standaarden relevant. Tot nu toe is twee keer gepiekt boven de 50%, in 2021 voor het laatst. De score van deze monitor bedraagt zoals eerder al besproken 50% net als vorig jaar.

Figuur 4: Aantal relevante standaarden bij aanbestedingen, 2013-2022

De gestage groei van het aantal relevante standaarden per aanbesteding (even afgezien van de correctie in 2021) is slechts voor een klein deel te verklaren doordat er meer standaarden op de lijst komen te staan: in 2013 stonden er 34 standaarden op de lijst en voor deze Monitor 2024 over 2023 waren het er 43 (net als vorig jaar). De lijst groeide dus per saldo met 26 %. Dat is slechts een fractie van de toename van het aantal relevante standaarden (voor 2023 ruim 3,5 keer zoveel als in 2013). Een beperkt deel van de verklaring is, dat er enkele standaarden van de lijst afgevoerd zijn waarvan de meeste niet erg vaak relevant waren en tegelijkertijd er nieuwe standaarden op de lijst zijn gezet die vaak relevant zijn (voornamelijk uit het domein Veilig Internet). Overigens zijn er ook nieuwe standaarden op de lijst gekomen die niet bovengemiddeld vaak relevant zijn. De voornaamste verklaring lijkt te zijn, dat een aantal standaarden de afgelopen jaren geleidelijk vaker relevant is geworden, en dat geldt het sterkste voor de standaarden uit het domein Veilig Internet. Dit jaar valt daarbij vooral de impact van RPKI op; zie daarvoor wat daarover in het kader op pagina 26 is opgemerkt.

De 15 standaarden uit dit domein⁷ (ruim een-derde van de lijst) zijn goed voor een belangrijk deel van het aantal keer relevant: in totaal was 929 keer een standaard relevant en daarvan betrof het 704 keer (76 %, vorig jaar 77%) een standaard uit het domein Veilig Internet. Daarnaast (en mogelijk daarmee samenhangend): de toename van het aantal relevante standaarden per aanbesteding kan heel goed te maken hebben met veranderingen in de ICT, zoals bijvoorbeeld een toename van het aantal SAAS-applicaties (via internet verbinding maken met toepassingen in de cloud en deze te gebruiken).

Dit jaar is bij het beoordelen voor het eerst geïnventariseerd welk deel van de aanbestedingen cloud-gerelateerd is. Bij 51 van de 70 aanbestedingen (73%) is daarvan sprake. Bij de rijksoverheid is dit aan de orde bij 69% van de aanbestedingen, het overeenkomstige percentage voor de medeoverheden ligt op 77%. Deze cijfers kunnen worden gezien als nulmeting op basis waarvan in komende jaren een ontwikkeling kan worden geschetst met mogelijk ook inzicht in de impact hiervan op de relevantie van open standaarden binnen de kaders van de monitor.

4.2 Afzonderlijke open standaarden in de aanbestedingen

In het navolgende staan de volgende twee items centraal:

- 'Pas toe' per open standaard
- De mate waarin open standaarden relevant waren bij de onderzochte aanbestedingen

'Pas toe' per open standaard

Voor de mate waarin om een open standaard wordt gevraagd (wanneer die voor de aanbesteding relevant is) biedt Tabel 1 al een eerste indicatie. Bij 70 aanbestedingen was dit jaar in totaal 929 keer een open standaard relevant, en in 460 gevallen (50%) werd bij de aanbesteding daadwerkelijk om die standaard(en) gevraagd. Om deze cijfers in het juiste perspectief te plaatsen het volgende:

- het aantal relevant geachte standaarden per aanbesteding is gemiddeld hoger dan vorig jaar (13,3 dit jaar tegen 11,8 standaarden per aanbesteding vorig jaar; zie

⁷ Er behoren 16 standaarden tot dit domein maar security.txt wordt dit jaar nog niet meegenomen bij de beoordeling van aanbestedingen.

paragraaf 4.1); dit terwijl het aantal standaarden op de lijst hetzelfde is als vorig jaar. In de monitor van vorig jaar was eveneens sprake van een stijging, zij het wat beperkter in omvang. Wat meer terug in de tijd: het jaar daarvoor daalde het gemiddelde aantal standaarden per aanbesteding nadat de vier jaren daarvoor sprake was van een flinke stijging:

- het percentage daarvan dat is uitgevraagd is 50%, dat is gelijk aan vorig jaar;
- de combinatie van bovenstaande twee constateringën betekent dat er dit jaar per aanbesteding gemiddeld meer standaarden zijn uitgevraagd als vorig jaar: 6,6 nu tegen 5,9 vorig jaar);
- maar het betekent ook dat er dit jaar meer relevant geachte standaarden NIET uitgevraagd zijn. Het gemiddelde aantal niet-gevraagde standaarden per aanbesteding is dit jaar 6,7 (vorig jaar: 5,9).

Onderstaande tabel 3 laat zien wat dit betekent als we de invalshoek kiezen van de afzonderlijke standaarden: de scores voor 'Pas toe' per afzonderlijke standaard.

Tabel 3: 'Pas toe' bij aanbestedingen in 2023, per standaard

	Rijk relevant	Rijk gevraagd	Medeoverheden relevant	Medeoverheden gevraagd	Totaal 2023 relevant	Totaal 2023 gevraagd	Totaal 2022 gevraagd
Aantal aanbestedingen:	35		35		70		69
Veilig internet	300	49%	405	40%	705	44%	50%
DKIM	19	26%	31	32%	50	30%	26%
DMARC	19	26%	31	26%	50	26%	26%
DNSSEC	21	19%	32	25%	53	23%	23%
HTTPS en HSTS	27	59%	34	56%	61	57%	72%
IPv6 en IPv4	27	26%	35	49%	62	39%	29%
NEN-ISO\IEC 27001:2005nl	35	91%	35	77%	70	84%	85%
NEN-ISO\IEC 27002:2007nl	35	91%	35	77%	70	84%	85%
NL GOV Assurance	10	50%	6	17%	16	38%	0%
RPKI	20	10%	32	0%	52	4%	0%
SAML	19	74%	31	32%	50	48%	64%
SPF	19	26%	32	31%	51	29%	26%
STARTTLS en DANE	19	21%	32	22%	51	22%	27%
STIX en TAXII	1	0%	1	100%	2	50%	0%
TLS	27	59%	34	56%	61	57%	72%
WPA2 Enterprise	2	50%	4	0%	6	17%	33%
Openbaar en toegankelijk:	53	64%	65	68%	118	66%	63%
Ades Baseline Profiles	3	67%	2	100%	5	80%	
Digitoegankelijk	20	75%	18	89%	38	82%	65%
ODF	8	38%	18	28%	26	31%	24%
PDF	22	64%	27	78%	49	71%	72%
SKOS	0		0		0		100%
Economie en werk:							
NLCIUS	3	67%	7	100%	10	90%	25%
SETU	0		0		0		
WDO Datamodel	0		0		0		
XBRL	0		2	100%	2	100%	0%
Uitwisselingsfundament:	39	44%	51	75%	90	61%	49%
Digikoppeling	6	83%	13	100%	19	95%	60%
Geo-standaarden	5	80%	1	100%	6	83%	67%
OpenAPI Specification	16	31%	11	64%	27	44%	44%
REST_API Design Rules	12	25%	11	27%	23	26%	8%
StUF	0		15	93%	15	93%	85%
Schoon water en beschermde bodem:							
Aquo Standaard	0		0		0		
GWSW	0		1	100%	1	100%	100%
SIKB 0101	0		0		0		
SIKB 0102	0		0		0		
Bouwen en wonen:							
IFC	0		0		0		
NLCS	1	100%	0		1	100%	
Visi	0		0		0		
Bestuur en recht:							
BWB	0		0		0		0%
ECLI	0		0		0		0%
EML_NL	0		0		0		
JCDR	0		0		0		
Onderwijs en cultuur:							
E-portfolio	0		1	100%	1	100%	0%
NL LOM	0		1	100%	1	100%	
Totaal	396	51%	533	48%	929	50%	50%

Er valt een aantal zaken op bij nadere beschouwing van Tabel 3:

- een drietal domeinen is beeldbepalend als we kijken naar de relevantie van open standaarden. Op de eerste plaats 'veilig internet' (zie ook de opmerking daarover aan het eind van paragraaf 4.1), gevolgd door 'Openbaar en toegankelijk' en 'uitwisselingsdocument'. In tabel 3 is eigenlijk maar één standaard met enig gewicht als uitzondering aan te merken: NLCIUS (10 keer relevant) uit het domein 'Economie en werk':
- dit jaar zijn zestien standaarden vaker gevraagd dan gemiddeld (dus meer dan 50%). Vorig jaar waren dat er twaalf (met ook toen 50% als grens). Voor tien standaarden geldt dat ze in beide jaren een uitvraagpercentage boven de 50% scores: HTTPS & HSTS, ISO 27001/02, TLS, Digitoegankelijk, PDF, Digikoppeling, de Geo-standaarden, StUF en GWSW. SAML valt dit jaar uit deze groep weg (net geen 50%) en dat geldt ook voor SKOS (dit jaar in geen enkele aanbesteding relevant).
- Nieuwkomers dit jaar in deze groep van zestien standaarden zijn Ades Baseline Profiles, NLCIUS, XBRL, NLCS, E-portfolio en NL LOM. Daarbij moet worden opgemerkt dat de laatste vier standaarden maar 1 of -in 1 geval- 2 keer als relevant zijn aangemerkt, ook nog eens zijn uitgevraagd en zodoende 100% scores in deze tabel.
- Bij twee van de standaarden die behoorlijk vaak relevant waren (> 20 keer) is het percentage uitgevraagd flink gestegen (met meer dan 10%), te weten bij Digitoegankelijk en REST_AP Design Rules (17% respectievelijk 18% procent hogere uitvraag). Ter herinnering: vorig jaar liet Digitoegankelijk nog een onverwachte terugval zien (-11%).
- Een drietal standaarden vinden we ook redelijk vaak terug bij aanbestedingen (> 10 keer) met daaraan gekoppeld een nog veel grotere stijging van het uitvraagpercentage in vergelijking met vorig jaar. Daarbij hebben we het over NL GOV Assurance, NLCIUS en Digikoppeling Met verbeteringen van het uitvraagpercentage van respectievelijk 38%, 65% en 35%.
- Daar waar verder nog meer sprake is van stijgende uitvraag is deze ofwel heel beperkt, ofwel komt de betreffende standaard erg weinig voor.
- Bij de andere standaarden die vaak relevant waren (> 20 keer), vinden we drie dalers terug voor wat betreft de uitvraag als we 'meer dan 10% lager' als criterium aangehouden. Hierbij gaat het om HTTPS en HSTS, TLS en het al eerder genoemde SAML met een terugval van 15% of net daarboven.
- En ook hier geldt weer: daar waar verder nog meer sprake is van dalende uitvraag is deze ofwel heel beperkt, ofwel komt de betreffende standaard erg weinig voor.
- In de afgelopen twee monitor-rapportages is gewezen op een opvallend veel lager uitvraagpercentage bij rijksaanbestedingen voor een aantal standaarden in de hoek van Veilig Internet in vergelijking met de uitvraag bij medeoverheden. Hierbij ging het met name om DKIM, DMARC, SPF en STARTTLS & DANE. Vorig jaar was dit verschil erg groot (5% tegen 42%) zonder dat daarvoor een verklaring was te geven. Een dergelijk verschil droeg indertijd bij aan een verhoudingsgewijs lage uitvraag-score voor rijksaanbestedingen. Een eenduidige verklaring is hiervoor indertijd niet gevonden. Feit is dat dit jaar het hier gememoreerde verschil grotendeels is verdwenen. Bij rijksoverheid ligt het uitvraagpercentage voor de hier bedoelde standaarden inmiddels op 26%, bij medeoverheden op 32%.
- Kijken we naar de totaalcijfers op domein-niveau voor de drie eerder genoemde beeldbepalende domeinen, dan vallen een paar zaken op:

- o een terugval van de uitvraag binnen het domein Veilig internet (van 50% naar 44%) die volledig is toe te schrijven aan een fors lagere score voor medeoverheden (van 53% naar 40% uitgevraagd dit jaar) daar waar het overeenkomstige uitvraagpercentage van het rijk licht stijgt;
- o bij de andere twee domeinen is juist sprake van een flinke sprong voorwaarts waar het de uitvraag betreft. Wat daarbij opvalt is dat de medeoverheden duidelijk betere scores laten zien dan het rijk.

Welke open standaarden waren relevant bij aanbestedingen?

In het onderzoek is van elke aanbesteding vastgesteld welke standaarden van de 'pas-toe-of-leg-uit'-lijst daarvoor relevant waren. Dat levert ook interessante informatie op vanuit het perspectief van de adoptie van standaarden. In Tabel 4 is weergegeven hoe vaak elk van de standaarden van de lijst relevant is gebleken bij een aanbesteding. Van de 42 standaarden op de lijst voor 'pas toe of leg uit'⁸ zijn er net als vorig jaar 30 (ruim 70% van de lijst) minimaal bij één aanbesteding relevant. De andere 12 standaarden op de lijst waren dus dit jaar voor geen van de 70 onderzochte aanbestedingen relevant. Daarvan waren er negen ook vorig jaar voor geen enkele onderzochte aanbesteding relevant: SETU, de Aquo-standaarden, SIKB 0101 en SIKB 0102, IFC, Visi, JCDR, EML_NL en WDO Datamodel.

Een vijftal standaarden -hetzelfde rijtje als vorig jaar- steekt er met kop en schouders bovenuit als het gaat om de mate waarin zij relevant worden geacht. ISO 27001 en ISO 27002 zijn net als vorig jaar (bijna) altijd relevant (dit jaar zelfs 100%) en ook IPv4 en IPv6 scoort hoog met 89%. TLS en HTTPS & HSTS completeren het beeld en scoren net als vorig jaar ook hoog (beide 87%). De hier genoemde percentages zijn vrijwel gelijk aan die van vorig jaar.

Als we als criterium aanhouden 'bij meer dan 50% van de 70 aanbestedingen relevant', dan kunnen aan dit rijtje nog negen standaarden worden toegevoegd: DNSSEC (76%), RPKI (74%), SPF en STARTTLS en DANE (beide 73%), DKIM, DMARC en SAML (alle 71%), PDF (70%) en Digitoegankelijk (54%). RPKI is nieuw in dit rijtje. In het kader aan het begin van dit vierde hoofdstuk wordt dat toegelicht.

Daarna volgen vier standaarden die bij 25 tot 50% van de aanbestedingen relevant zijn: OpenAPI Specification (39%), ODF (37%), REST_API Design Rules (33%) en Digikoppeling (27%). Vorig jaar behoorde alleen ODF tot deze categorie. De drie andere standaarden zijn in vergelijking met de vorige monitor-meting ongeveer 15% vaker relevant.

Al met al lijkt sprake van een behoorlijk constante groep van veel voorkomende standaarden, een enkele uitzondering daargelaten.

Aan de andere kant: van de 30 standaarden die bij de beoordeelde aanbestedingen relevant werden geacht, zijn er dit jaar 6 slechts incidenteel (1 of 2 keer) als relevant aangemerkt (vorig jaar ook 6): STIX en TAXII en XBRL twee keer en GWSW, NLCS, E-portfolio en NL LOM elk één keer. In vergelijking met vorig jaar is bij dit rijtje sprake van gedeeltelijke overlap (alleen STIX en TAXII, GWSW en E-portfolio). De lage trefkans om dergelijke standaarden bij aanbestedingen tegen te komen, verklaart deze geringe overlap

⁸ Er staan momenteel (zomer 2024) zoals eerder vermeld 43 standaarden op de lijst maar voor één standaard (security.txt) geldt dat deze pas sinds mei 2023 op de lijst staat en derhalve niet is meegenomen in de beoordeling van standaarden uit 2023.

Tabel 4: Open standaarden bij aanbestedingen: percentage relevant en gevraagd in 2023

	Rijk relevant	Rijk gevraagd	Medeover- heden relevant	Medeover- heden gevraagd	Totaal 2023 relevant	Totaal 2023 gevraagd
aantal aanbestedingen	34		35		70	
Veilig internet						
DKIM	54%	14%	89%	29%	71%	21%
DMARC	54%	14%	89%	23%	71%	19%
DNSSEC	60%	11%	91%	23%	76%	17%
HTTPS en HSTS	77%	46%	97%	54%	87%	50%
IPv6 en IPv4	77%	20%	100%	49%	89%	34%
NEN-ISO\IEC 27001:2005nl	100%	91%	100%	77%	100%	84%
NEN-ISO\IEC 27002:2007nl	100%	91%	100%	77%	100%	84%
NL GOV Assurance	29%	14%	17%	3%	23%	9%
RPKI	57%	6%	91%	0%	74%	3%
SAML	54%	40%	89%	29%	71%	34%
SPF	54%	14%	91%	29%	73%	21%
STARTTLS en DANE	54%	11%	91%	20%	73%	16%
STIX en TAXII	3%	0%	3%	3%	3%	1%
TLS	77%	46%	97%	54%	87%	50%
WPA2 Enterprise	6%	3%	11%	0%	9%	1%
Openbaar en toegankelijk						
Ades Baseline Profiles	9%	6%	6%	6%	7%	6%
Digitoegankelijk	57%	43%	51%	46%	54%	44%
ODF	23%	9%	51%	14%	37%	11%
PDF	63%	40%	77%	60%	70%	50%
SKOS	0%		0%		0%	
Economie en werk						
NLCIUS	9%	6%	20%	20%	14%	13%
SETU	0%		0%		0%	
WDO Datamodel	0%		0%		0%	
XBRL	0%		6%	6%	3%	3%
Uitwisselingsfundament						
Digikoppeling	17%	14%	37%	37%	27%	26%
Geo-standaarden	14%	11%	3%	3%	9%	7%
OpenAPI Specification	46%	14%	31%	20%	39%	17%
REST_API Design Rules	34%	9%	31%	9%	33%	9%
StUF	0%		43%	40%	21%	20%
Schoon water en beschermde bodem						
Aquo Standaard	0%		0%		0%	
GWSW	0%		3%	3%	1%	1%
SIKB 0101	0%		0%		0%	
SIKB 0102	0%		0%		0%	
Bouwen en wonen						
IFC	0%		0%		0%	
NLCS	3%	3%	0%		1%	1%
Visi	0%		0%		0%	
Bestuur en recht						
BWB	0%		0%		0%	
ECLI	0%		0%		0%	
EML_NL	0%		0%		0%	
JCDR	0%		0%		0%	
Onderwijs en cultuur:						
E-portfolio	0%		3%	3%	1%	1%
NL LOM	0		1	100%	1%	1%

Eerder in dit hoofdstuk is al opgemerkt dat het aantal relevant geachte standaarden per aanbesteding weer hoger ligt dan vorig jaar. Het verschil met vorig jaar is zelfs relatief groot. Dit valt ook terug te lezen in Tabel 4: het aantal stijgers voor wat betreft relevantie is groter

dan het aantal dalers. Een paar opvallende verschillen zijn met name terug te vinden bij de stijgers: met name RPKI (van 4% vorig jaar naar dit keer 74%) en in wat mindere mate de beide API-standaarden en Digikoppeling (alle met een stijging van ongeveer 15%). Deze ontwikkeling is ook al benoemd naar aanleiding van tabel 3.

Uitschieters de andere kant op – veel minder vaak 'relevant' dan vorig jaar – zijn er niet.

In vergelijking met de vorige monitor zijn er drie standaarden deze keer bij geen enkele aanbesteding relevant gebleken en vorig jaar wel: SKOS, BWB en ECLI. Daarbij moet wel worden aangetekend dat de relevantie van deze standaarden vorig jaar ook al niet groot was. Andersom zijn er drie standaarden dit jaar wel relevant en vorig jaar niet. Hierbij gaat het om Ades Baseline Profiles, NLCS en NL LOM. Met name voor de twee laatstgenoemde standaarden geldt dat de relevantie beperkt blijft tot één aanbesteding.

Voor de feitelijke adoptie is uiteraard niet alleen van belang hoe vaak de standaard relevant bleek te zijn, maar vooral hoe vaak er daadwerkelijk om is gevraagd. Zoals al bleek in paragraaf 3.2 is er dit jaar bij aanbestedingen even vaak als vorig jaar om de relevante standaarden gevraagd: wederom 50%. In Tabel 4 is voor de afzonderlijke standaarden berekend hoe vaak daarom is gevraagd in % van het aantal aanbestedingen. De hoogste scores zijn in de betreffende kolom terug te vinden bij: NEN-ISO\IEC 27001/27002 (84% voor beide), HTTPS & HSTS (50%), TLS (50%), PDF (50%) en Digitoegankelijk (44%). SAML is uit dit rijtje verdwenen en daarvoor in de plaats is Digitoegankelijk gekomen. De afgelopen jaren stonden op Digitoegankelijk na dezelfde vijf standaarden op dit punt bovenaan.

Na dit rijtje koplopers volgt nog een twaalf standaarden met een score boven de 10%: IPv4 & IPv6 (34%), SAML (34%), Digikoppeling (26%), DKIM en SPF (beide 21%), StUF (20%), DMARC (19%), DNSSEC (17%), OpenAPI Specification (17%), STARTTLS & DANE (16%), NLCIUS (13%) en ODF (11%).

Om de andere standaarden is slechts bij enkele aanbestedingen gevraagd.

Er is dit keer geen enkele aanbesteding waarbij een standaard (minimaal 1 keer) relevant is maar waarbij een uitvraagpercentage 0% wordt gescoord. Vorig jaar was dat nog aan de orde bij zes standaarden (NL GOV Assurance, RPKI, STIX en TAXII, XBRL, BWB en ECLI).

5 Belangrijkste bevindingen samengevat

Pas toe:

- Verspreid over 70 aanbestedingen zijn 929 open standaarden als relevant aangemerkt.
- Daarvan is dit jaar 50% daadwerkelijk uitgevraagd.
- Dit uitvraagpercentage is gelijk aan dat van vorig jaar. Tegen de achtergrond van wat schommelingen in de achterliggende jaren lijkt het beeld erop te wijzen dat er sprake is van een stabilisatie. Een doorbraak naar hogere uitvraag-percentages blijft uit.
- Bij 7 aanbestedingen (10%) zijn alle relevante open standaarden uitgevraagd (score: 'perfect').
- Van de onderzochte aanbestedingen scoren er 5 'slecht' (7%); daar is geen sprake van aandacht voor open standaarden.
- De overige aanbestedingen (58 [83%]) vallen in de grote middencategorie: 'op de goede weg'.
- De verdeling over deze drie categorieën (alle, deels en niet uitgevraagd) lijkt in het totaalbeeld erg op die van vorig jaar.
- Pluspunten bij de subcategorie rijksoverheid:
 - alle perfect-scores zijn aanbestedingen van de rijksoverheid;
 - binnen de rijksoverheid vinden we geen enkele score 'slecht' terug;
 - bij het uitvraagpercentage scoort de rijksoverheid beter dan vorig jaar en ook beter dan de medeoverheden.
- Op bovengenoemde drie punten is de score bij de medeoverheden minder. Bij deze medeoverheden is de samenstelling van de grote middencategorie 'op de goede weg' wel beter dan bij rijksoverheid: hoger bij 'op weg naar perfect' en lager bij 'nog een heel eind te gaan'.
- Als achtergrondinformatie: 51 van de 70 aanbestedingen (73%) zijn cloud-gerelateerd (rijksoverheid 68%, medeoverheden 77%).

Leg uit:

- Bij 7 van de 70 onderzochte aanbestedingen zijn alle relevante open standaarden uitgevraagd. Bij de overige 63 aanbestedingen is dat niet het geval. Daar moet dus in het jaarverslag verantwoording worden afgelegd voor het niet toepassen van de relevante standaard(en): 'Leg uit'.
- Van 'Leg uit' zoals dat is bedoeld, was in de jaarverslagen van de 48 overheidsorganisaties die achter deze aanbestedingen schuil gaan echter geen sprake.
- Zeven van de twaalf departementen hebben een vorm van verantwoording opgenomen in het jaarverslag 2023, zij het over het algemeen erg summier en zonder dat een concrete aanbesteding wordt genoemd. Bij de andere vijf departementen is in dit verband niets te vinden in het jaarverslag. Bij vier van deze vijf departementen had dat wel moeten.
- In de jaarverslagen van de zbo's en de medeoverheden waarvoor 'leg uit' dit jaar noodzakelijk was, wordt over het gebruik van open standaarden bij ICT-aanbestedingen nergens gesproken, laat staan dat er een passage is gevonden die als een 'leg-uit' kan worden gezien.

- Het principe van 'leg uit' zoals dat in regelgeving is vastgelegd, komt niet uit de verf. Deze conclusie wordt al jaren achtereen getrokken.

De standaarden

- Het afgelopen decennium is de 'Pas-toe-of-leg-uit' lijst gegroeid met ongeveer 10 standaarden tot het huidige aantal van 43 standaarden.
- Het aantal standaarden dat als relevant wordt aangemerkt bij een aanbesteding is in diezelfde periode veel harder gegroeid: van ongeveer 4 naar ruim 13 dit jaar. De belangrijkste verklaring voor deze stijging is dat een aantal standaarden, met name uit het domein Veilig Internet, steeds vaker relevant is geworden.
- Waar het gaat om de vraag of een standaard relevant is bij een aanbesteding en of die al dan niet wordt uitgevraagd, is er sprake van een vast patroon van koploper-standaarden en achterblijver-standaarden. In de grensgebieden wil elk jaar nog wel wat wisseling plaatsvinden, maar het algemene beeld wijzigt niet. Enige uitzondering op deze regel is de RPKI-standaard Voor uitleg, zie kader begin hoofdstuk 4).
- Opvallende zaken, gerelateerd aan specifieke standaarden:
 - daar waar Digitoegankelijk relevant wordt geacht, ligt het uitvraagpercentage met 82% dit jaar 17% hoger dan vorig jaar. Tegen de achtergrond van de wettelijke verplichting ten aanzien van deze standaard is dat een gunstige ontwikkeling (vorig jaar was nog sprake van een daling);
 - vorig jaar was er sprake van een opvallend veel lager uitvraagpercentage bij rijksaanbestedingen voor een aantal standaarden in de hoek van Veilig Internet in vergelijking met de uitvraag bij medeoverheden. Dat niet te verklaren verschil is dit jaar vrijwel geheel verdwenen ;
 - een vijftal standaarden (dezelfde als vorig jaar) is op afstand het vaakst relevant bij aanbestedingen: ISO 27001 en ISO 27002, IPv4 en IPv6, TLS en HTTPS & HSTS;
 - twaalf standaarden op de 'Pas toe of leg uit'-lijst zijn dit jaar voor geen van de 70 onderzochte aanbestedingen relevant.

Bijlage 1 | Aanpak onderzoek van aanbestedingen

Met ingang van de vorige monitor 2022 (over 2021) worden telkens aanbestedingen van één volledig kalenderjaar onderzocht, zo ook dit jaar. Voorheen werden de aanbestedingen van Q3+Q4 van het voorgaande jaar en Q1+Q2 van het lopende jaar onderzocht. Voor deze Monitor 2024 worden derhalve aanbestedingen uit het hele kalenderjaar 2023 door de rijksoverheid (met inbegrip van onder andere uitvoeringsorganisaties, agentschappen en zbo's) en door de medeoverheden onderzocht.

De resultaten van de beoordeling van 70 aanbestedingen uit 2023 worden in dit deelrapport gepresenteerd: 35 van de rijksoverheid en 35 van medeoverheden. De resultaten worden vergeleken met de opbrengst uit de vorige monitor.

Onderzocht zijn vooral aanbestedingen die op tenderned.nl zijn gepubliceerd. Het betreft daardoor veelal Europese aanbestedingen. Drempelwaarden daarvoor waren in 2023 voor de rijksoverheid € 140.000 ex BTW en voor decentrale overheden € 215.000 ex BTW. Is de geraamde waarde van de opdracht evenveel of hoger dan het drempelbedrag, dan moet Europees worden aanbesteed en een Europese procedure worden gevolgd. (Deze waarden worden telkens voor twee jaar door de Europese Commissie vastgesteld. Per 1 januari 2022 zijn deze drempelwaarden opnieuw vastgesteld voor de jaren 2022 en 2023).

Aanbestedingen onder deze grenzen (maar groter dan € 50.000) worden weinig op tenderned.nl gepubliceerd en vallen om die reden grotendeels buiten het onderzoek. Verder zijn detacheringen (waaronder maatwerk-opdrachten) in principe niet onderzocht, omdat 'pas toe of leg uit' daarbij hoogstens op bijzondere wijze kan plaatsvinden (bijvoorbeeld door bepaalde competenties te eisen). Daarnaast is moeilijk te beoordelen of daarbij ICT-producten/-diensten gerealiseerd worden waarop open standaarden van toepassing zijn en in hoeverre die daarbij geëist worden. Een kanttekening hierbij: in de onderzoekspraktijk blijkt dat deze grens niet altijd even duidelijk is te trekken. Voor een goede beoordeling moeten alle relevante en beschikbare aanbestedingsdocumenten bestudeerd kunnen worden.

In principe worden elk jaar veel van de in de voorafgaande periode verzamelde relevante aanbestedingen van de rijksoverheid beoordeeld; de speelruimte om een steekproef te trekken is beperkt. Dit jaar viel net als vorig jaar ongeveer een derde van de aanbestedingen door de rijksoverheid buiten de steekproef. Het aantal beoordeelde aanbestedingen van de rijksoverheid (35) ligt dit jaar op het gebruikelijke niveau voor een jaarlijkse periode. Ook dit jaar is een aantal (4) aanvankelijk geselecteerde aanbestedingen van de rijksoverheid bij nader inzien door de experts gekwalificeerd als 'niet beoordeelbaar'. Om toch tot het streef-aantal van beoordeelde aanbestedingen te komen, was de steekproef ruimer genomen. Bij de niet beoordeelbare aanbestedingen gaat het om de volgende casuïstiek:

- bij één aanbesteding blijkt bij nader inzien sprake te zijn van een aanbesteding uit de categorie 'medeoverheid';
- bij de overige drie is de aanbesteding in het huidige stadium gericht op een concurrentiegerichte dialoog waarbij nog onvoldoende gespecificeerd is c.q. kan worden wat de scope van de opdracht is.

Voor de medeoverheden wordt elk jaar een steekproef getrokken uit de vele gevonden aanbestedingen (dit jaar 287 geselecteerde aanbestedingen). Dit jaar zijn net als voorgaande jaren 35 aanbestedingen van medeoverheden beoordeeld over het jaar 2023. Wellicht ten overvloede nogmaals ter herinnering: met ingang van de Monitor 2018 is gekozen voor een verdubbeling van het aantal te onderzoeken aanbestedingen door medeoverheden om daar beter zicht op te krijgen.

In totaal zijn 70 aanbestedingen beoordeeld: 35 van de rijksoverheid en een steekproef van 35 aanbestedingen van medeoverheden. De 70 beoordeelde aanbestedingen vormen een goede afspiegeling van de overheids-ICT-aanbestedingen, voor zover die binnen de beschreven zoek-kaders vallen.

Het is al enkele jaren gebruik om de beoordeelde rijksaanbestedingen voor te leggen aan een eerste en een tweede expert om vervolgens beide visies naast elkaar te leggen en met elkaar te bespreken. De rolverdeling tussen de experts is dit jaar als volgt. De beoordeling van aanbestedingen is uitgevoerd door Arend-Jan Wiersma terwijl Piet Hein Minnecré (PBLQ) de second opinion op de rijksaanbestedingen heeft geleverd. De onderlinge discussie die in het kader van de second opinion is gevoerd, heeft geleid tot enkele bijstellingen van de aanvankelijke beoordeling, overigens zonder dat daar een vast patroon in valt te herkennen. De rapportage is geschreven door Joost Vreuls.

Toetsingskader

Het onderzoek is gebaseerd op de gepubliceerde, openbare informatie over de aanbestedingen. Dat is immers de informatie waarop de aanbieders zich hebben moeten baseren. Dat impliceert dat niet alleen informatie uit de eerste publicatie maar ook openbare informatie die in een later stadium vrij komt (bijvoorbeeld een Nota van Inlichtingen) ook mee mag wegen bij het opmaken van de beoordeling.

Het onderzoek toetst op basis van de openbare documenten in hoeverre de aanbesteding voldoet aan het 'pas toe of leg uit'-beginsel, zoals dat (voor de rijksoverheid) is vastgelegd in de Instructie Rijksdienst. Deze verplichting geldt ook voor medeoverheden (gemeenten, provincies en waterschappen).

Er is voor een aanbesteding sprake van een 'relevante open standaard', als het betreffende ICT-product of -dienst valt binnen het functionele toepassingsgebied van die standaard. Voor één aanbesteding kunnen uiteraard meerdere open standaarden relevant zijn.

Uitgangspunt daarbij is, dat bij de aanbesteding expliciet gevraagd moet worden om de standaard(en). Soms wordt alleen in algemene zin verwezen naar de 'pas toe of leg uit'-lijst. De aanbieder krijgt daarmee de verantwoordelijkheid voor het correct toepassen ervan. In de praktijk levert dat niet het beoogde (beleids)effect op. De aanbiedingen zijn

immers alleen te beoordelen op het correct toepassen van de lijst als de aanbesteder (a) zelf weet welke open standaarden van toepassing zijn, en (b) hierom ook expliciet gevraagd heeft.

Naderhand worden de aanbesteders geïnformeerd over de beoordeling. Dat geeft hen (onder andere) de gelegenheid om daarop te reageren. Soms leidt een dergelijke reactie tot een bijstelling van het oorspronkelijke oordeel.

Daarnaast is onderzocht op welke wijze de verantwoording ('leg uit') over 2023 heeft plaatsgevonden (zie paragraaf 3). Wanneer de aanbestedende organisatie besluit om niet te vragen om één of meer open standaarden die wél van toepassing zijn, dan moet dit worden vastgelegd in de departementale administratie en hierover moet verantwoording afgelegd worden in het jaarverslag. Afwijkingen zijn overigens alleen mogelijk bij redenen van bijzonder gewicht.

Na de beoordeling, daarbij inbegrepen de bevindingen uit de second opinion sessies voor wat betreft de aanbestedingen van de rijksoverheid, zijn de resultaten in een proces van hoor en wederhoor voorgelegd aan de contactpersonen van alle beoordeelde aanbestedingen, met daarbij een expliciete uitnodiging om te reageren (in paragraaf 3.2. wordt nader ingegaan op het verloop van dit proces van hoor en wederhoor). Een substantieel aantal aanbestedende partijen heeft van deze mogelijkheid gebruik gemaakt. Bij 8 aanbestedingen heeft dit geleid tot een heroverweging van het aanvankelijke oordeel door de experts met als resultaat een bijstelling van het oordeel. In elk van deze gevallen is sprake van een gunstiger oordeel, zij het dat de bijstelling veelal beperkt is gebleven tot een of meer afzonderlijke standaarden. In drie gevallen heeft de bijstelling ertoe geleid dat ook de overall-eindkwalificatie naar boven toe is bijgesteld.

Voor een goed begrip van het cijfermateriaal nog enkele opmerkingen over de praktijk van ICT-aanbestedingen door overheden:

- veel overheidsorganisaties werken met (ICT-)mantelovereenkomsten, die voor een langere periode van kracht zijn en/of met enkele jaren verlengd worden; aanbestedingen binnen de mantelovereenkomst worden direct bij de mantelpartijen uitgezet en zijn dus niet via tenderned.nl te achterhalen;
- de vervangingscyclus van veel bedrijfs-software is 5 tot 8 jaar, wat betekent dat dergelijke applicaties maar eens in de zoveel jaar (opnieuw) worden aanbesteed. Met name bij kleinere overheidsorganisaties kan dit betekenen dat men slechts zeer incidenteel van doen heeft met het beleid rond open standaarden;
- de huidige lijst voor 'pas toe of leg uit' bevat onder andere diverse semantische open standaarden, waaronder een aantal met een zeer specifiek toepassingsgebied. Dergelijke standaarden blijken in de praktijk vaker relevant voor maatwerk-oplossingen dan voor standaardsoftware-pakketten. Zoals gezegd valt juist een deel van de maatwerk-opdrachten buiten het onderzoek (detacheringen, mantelovereenkomsten).

Uit de praktijk van de beoordeling door de experts van de aanbestedingen blijkt dat een aantal standaarden uitsluitend in combinatie al dan niet relevant worden geacht, ook al staan deze standaarden los op de lijst. Voorbeelden van dergelijke combinaties zijn HTTPS en HSTS met TLS, ISO-27001 met ISO-27002 en (een heel enkele uitzondering daargelaten) DKIM met DMARC en SPF (emailstandaarden) en STARTTLS en DANE.

De variatie in de aard van de ICT-producten en -diensten die werden aanbesteed is net als in de voorgaande jaren groot. Bij wijze van bloemlezing enkele kleurrijke voorbeelden van aanbestedingen:

- De RDW heeft een aantal locaties door geheel Nederland in gebruik, te onderscheiden in locatietype A (de hoofdlocaties) en B (andere locaties). Deze verschillende locaties dienen verbonden te worden met de RDW infrastructuur zodat systemen vanuit de RDW-datacenters beschikbaar gesteld kunnen worden op deze locaties. Daarnaast worden andere type verkeersstromen onderkend zoals toegang tot clouddiensten, directe toegang tot Internet, etc. Binnen deze aanbesteding is men op zoek naar een broker of provider voor het leveren van verbindingen naar de verschillende locaties van RDW in Nederland. Over deze fysieke verbindingen wenst de RDW verschillende diensten te kunnen afnemen.
- Het jaarlijks maken en opleveren van een arbeidsmarktprognose voor de sector Zorg en Welzijn (ministerie VWS). Het op toegankelijk wijze beschikbaar stellen van de uitkomsten van de arbeidsmarktprognose via online toepassingen aan de verschillende gebruikersdoelgroepen. Het gaat daarbij om een landingspagina, een online dashboard, een online tool met achterliggende data om zelf analyses en grafieken te maken, een scenario-editor waarmee scenario's kunnen worden gedraaid én het beheer en onderhoud van deze software en toepassingen. Het beheer van het model waarmee deze prognoses worden gemaakt en doorontwikkeling van het model en tooling op een aantal punten.
- De opdracht bevat het in detail specificeren, ontwikkelen, engineeren, implementeren, operationaliseren en onderhouden van een cloud-omgeving als onderdeel van het Kadaster Toekomstvast Fundament. De opdracht dient te worden uitgevoerd langs de lijnen van de door het Kadaster in juni 2023 vastgestelde en geaccordeerde cloudstrategie en het daarmee geassocieerde cloudbeleid. De cloudstrategie is onderverdeeld in twee belangrijke elementen: de realisatie van de Kadaster doelstellingen (1) en (2) de uitwerking van de strategie door middel van elementen die de basis vormen voor het Toekomstvast Fundament.
- Het Nationaal Archief (NA) heeft de ambitie op grote schaal scans van archieven beter toegankelijk te maken voor onderzoekers en burgers. Daarvoor is men op zoek naar een partij die voorziet in software die handgeschreven teksten uit reeds gedigitaliseerde archieven (transcripties) toegankelijk maakt. Denk aan het vergroten van de doorzoekbaarheid van transcripties. De automatische transcriptie software moet on premise kunnen worden uitgerold op de infrastructuur van het NA. Aanverwante taken: installatie van de transcriptiesoftware: training van de gebruikers van de software, consultancy voor assistentie bij de productie van transcripties en onderhoud en ondersteuning.
- De gemeente (Rijswijk) is op zoek naar een leverancier voor een parkeervergunningensysteem (PVS) via een SaaS-oplossing. Daarnaast verwacht de gemeente dat ondersteuning wordt geboden bij de conversie/ invoering van bestaande vergunningen en dat de leverancier zorgdraagt voor het koppelen van het

PVS met het volgende: de mid- en frontoffice van de gemeente (1), instanties als bijvoorbeeld het RDW en de BRP (2) en (3) een parkeerrechtendatabase, zijnde het NPR van SHPV of Bloxx van Easypark (voorheen Parkmobile). Er dient ook een koppeling te kunnen worden gemaakt met het financiële systeem van de gemeente. Tevens dient inschrijver de zorg op zich te nemen voor het, als onderdeel van het PVS, als SaaS-oplossing leveren van een Bezoekersregeling (BR) in de vorm van een (web)app en het waar nodig ondersteunen van de gemeente bij het operationeel houden van de BR.

- De gemeente (Groningen) zoekt een partij die vanaf 2024 een SaaS-oplossing biedt waarmee de dienstverlening rondom de minimapas 'de Stadjespas' gecontinueerd wordt. Met deze regeling ondersteunt de gemeente minima met allerlei kortingen en tegemoetkomingen die via een website inzichtelijk zijn gemaakt. De SaaS-oplossing biedt gebruikersomgevingen voor de inwoners (zogenaamde Stadjes), de aanbieders en medewerkers van de gemeente Groningen. Er moet een website beschikbaar komen waarop inwoners de aangeboden minimavoordelen kunnen inzien, afnemen of reserveren. Naast het leveren van een SaaS-oplossing dient de opdrachtnemer de fysieke Stadjespassen te drukken en voor bezorging aan te bieden.

Bijlage 2 | Overzicht van de beoordeelde aanbestedingen uit 2022

De 35 aanbestedingen van Rijk en uitvoeringsorganisaties en de 35 van mede-overheden die dit jaar zijn beoordeeld zijn in Tabel B2.1 en Tabel B2.2 opgesomd, met een korte omschrijving van het onderwerp van de aanbesteding, de open standaarden die de beoordelaars relevant achten en de uiteindelijke beoordeling. Hiervoor is de volgende indeling gehanteerd:

Reden	Status
Er is om alle relevante open standaarden gevraagd	perfect
Er is om een deel van de open standaarden gevraagd	op de goede weg
Er is om geen enkele open standaard gevraagd:	
Alleen algemene aandacht voor architectuur-kaders en/of open standaardenbeleid	Matig
Er is geen aandacht voor open standaardenbeleid	Slecht
Strijdig met het open standaardenbeleid	heel slecht

De midden-categorie 'op de goede weg' is nog onderverdeeld naar het aantal gevraagde standaarden in procenten van de als relevant beoordeelde standaarden: 1-33% (nog een heel eind te gaan), 34-66% (de middenmoot) of 67-99% (op weg naar perfect).

Relevante standaarden waar in de aanbesteding om is gevraagd staan in de derde kolom met de dikke groene lijn erboven. Relevante standaarden waarom **niet** is gevraagd staan in de vierde kolom met de rode stippellijn erboven.

Tabel B2.1 Overzicht van beoordeelde aanbestedingen Rijk en uitvoeringsorganisaties

Aanbesteder	Titel	Onderwerp van aanbesteding	Gevraagde standaarden	Niet gevraagde standaarden	Oordeel tekst	Oordeel procent
Min. Fin. / Belastingdienst	Digitalisering microfilms	Om te voldoen aan de verplichtingen vanuit de Archiefwet, en ten behoeve van een betere ontsluiting van archiefbestanden is men op zoek naar een partij om de handgeschreven indexkaarten te digitaliseren, de informatie op de kaarten te ontsluiten en gedigitaliseerde kaarten toegankelijk te maken.	ISO 27001/27002		Perfect	100%
Min. Fin. / Belastingdienst	In-line logprocessor	In-line logprocessor voor de dienst Operations Intelligence voor het verwerken en stroomlijnen van data voor systeem-, applicatie en businesslogging. Men wil in de totale keten van logbron tot opslag en verwerking van data een oplossing beschikbaar hebben die real-time een aantal functies kan loslaten op de data filtering, anonimisatie, pseudonimisatie, routing, aggregatie, verrijking van data etc).	ISO 27001/27002	OpenAPI, NL GOV	Op de goede weg, middenmoot	50%
Min. Fin. / Belastingdienst	Assessmentportaal	Implementatie en 24/7 beschikbaar stellen van een assessmentportaal (SaaS) ter ondersteuning van het gehele assessmentproces, met inbegrip van onderhoud en support. Daarnaast wordt gevraagd naar additionele diensten.	ISO 27001/27002, digitoegankelijk, digikoppeling, PDF, TLS, HTTPS & HSTS	IPv4 en IPv6, DNSSEC, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, SAML, RPKI, NL GOV	Op de goede weg, middenmoot	44%
UWV (ZBO)	Audit Management Systeem	Een softwareapplicatie (SAAS) die naast accurate beveiliging van bedrijfskritische en -persoonsgegevens het ook in zich heeft om met geautomatiseerde tooling auditors te ondersteunen in het uitvoeren van het auditproces. Dit zou dan kunnen d.m.v. workflow en dossierfunctionaliteiten, het beheren van het audit-universum, het helpen uitvoeren van risicoanalyses en het opstellen van auditplannen.	ISO 27001/27002, PDF, Digitoegankelijk	TLS, HTTPS & HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, ODF, SAML, RPKI	Op de goede weg, nog een heel eind te gaan	27%

Aanbesteder	Titel	Onderwerp van aanbesteding	Gevraagde standaarden	Niet gevraagde standaarden	Oordeel tekst	Oordeel procent
Min. VWS	Prognosemodel Zorg en Welzijn 2023 - 2027	Het jaarlijks maken en opleveren van een arbeidsmarktprognose voor de sector Zorg en Welzijn. Het op toegankelijk wijze beschikbaar stellen van de uitkomsten van de arbeidsmarktprognose via online toepassingen aan de verschillende gebruikersdoelgroepen. Het gaat daarbij om een landingspagina, een online dashboard, een online tool met achterliggende data om zelf analyses en grafieken te maken, een scenario-editor waarmee scenario's kunnen worden gedraaid én het beheer en onderhoud van deze software en toepassingen. Het beheren van het model waarmee deze prognoses worden gemaakt en doorontwikkeling van het model en tooling op een aantal punten.	ISO 27001/27002, digitoegankelijk	TLS, HTTPS & HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, RPKI	Op de goede weg, nog een heel eind te gaan	25%
Min. Fin. / Belastingdienst	Uxlab 2.0	Het leveren en implementeren van het UX-lab, met inbegrip van beheer en onderhoud en de levering van additionele diensten. Het UX-lab betreft zowel de vaste opstelling op locatie van de opdrachtgever als het mobiele UX-lab, bestaande uit: - Producten: desktops, laptops, beeldschermen, camera's, microfoons, geluidsboxen, netwerkcomponenten, enz.; - Programmatuur: centrale besturingssysteem en software die nodig is om de tests, zoals beschreven in hoofdstuk 2 van Bijlage A, uit te kunnen voeren.	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS	IPv4 en IPv6, PDF, WPA2 Enterprise	Op de goede weg, middenmoot	57%
Min. I&W / KNMI	OPMET systeem	The delivery / installation of an OPMET system (consisting of a database, an interactive user interface and an API) for storage and provision of OPMET data, messages and weather charts, which includes the use of software, training of employees and support during configuration and deployment of the system. The OPMET system should have a web-interface that can be linked to the back-end of KNMI's extranet for aviation luchtvaartmeteo.nl. The Product offered may be either a SaaS solution, or an 'on-premise' solution, not both.	ISO 27001/27002, PDF, SAML, OpenAPI	TLS, HTTPS & HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, digitoegankelijk, REST-API, RPKI	Op de goede weg, nog een heel eind te gaan	31%

Aanbesteder	Titel	Onderwerp van aanbesteding	Gevraagde standaarden	Niet gevraagde standaarden	Oordeel tekst	Oordeel procent
Kadaster (ZBO)	Cyber Recovery Solution	De levering van een Cyber Recovery-Solution met aanverwante diensten voor de meest kritische bedrijfsprocessen en aanverwante systemen. De oplossing stelt het Kadaster in staat om de systemen binnen enkele dagen na een succesvolle ransomware-aanval te herstellen. De oplossing moet minimaal bestaan uit: <ul style="list-style-type: none"> • Een Stand-by omgeving (Recovery Environment); • Een datakluis (Datavault); • Cyberbeveiliging en herstel services (Recovery Services). 	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, SAML, NL GOV	IPv4 en IPv6, DNSSEC, REST-API, OpenAPI, RPKI	Op de goede weg, op weg naar perfect	67%
Min. BZK / Logius	Peppol-Digipoort	Levering van een AccessPoint op het Peppol-netwerk en het aansluiten van dit Peppol-Accesspoint op de Digipoort. Naast een aansluiting op het Peppol-netwerk is een aantal aanvullende verwerkingsdiensten gewenst. Deze diensten zijn nodig om de verwerking van de berichten te optimaliseren.	ISO 27001/27002, ODF, Digikoppeling, NLCIUS	TLS, HTTPS & HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, PDF	Op de goede weg, middenmoot	36%
Min. Fin. / Belastingdienst	Beeld in openbare ruimte	Het doel is om de openbare ruimte in beeld te brengen met 360° straatfoto's en luchtfoto's met GIS-nauwkeurigheid met zowel actuele beelden als een ruime historie. Alle openbare wegen in Nederland moeten actueel (minimaal jaarlijks) opnieuw in beeld (straat- en vogelview) worden opgenomen. Er is ook behoefte aan een database voor zowel actueel als historisch beeldmateriaal. De informatie moet via het internet overal, op ieder moment en met elk apparaat toegankelijk zijn. Inbegrepen: het implementeren en 24/7 beschikbaar stellen van programmatuur in de vorm van een BOR Oplossing (SaaS) met inbegrip van onderhoud, support en de levering van additionele diensten.	ISO 27001/27002, SAML	TLS, HTTPS & HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, digitoegankelijk, REST-API, OpenAPI, NL GOV, RPKI, Geo-standaarden	Op de goede weg, nog een heel eind te gaan	18%
KvK (ZBO)	Governance, Risk en Compliance software	De levering van een GRC-oplossing. Met behulp van de GRC software willen medewerkers van de KvK zelfstandig toetsingen en metingen kunnen uitvoeren van het niveau van onder meer processen, informatiebeveiliging, risicomangement en compliance. De KvK heeft daarnaast behoefte aan software waarin ook specifieke normenkaders ingevoerd kunnen worden.	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, DNSSEC, SPF/DKIM/DMARC, PDF, SAML, digitoegankelijk	IPv4 en IPv6, STARTTLS en DANE, ODF, RPKI	Op de goede weg, op weg naar perfect	73%

Aanbesteder	Titel	Onderwerp van aanbesteding	Gevraagde standaarden	Niet gevraagde standaarden	Oordeel tekst	Oordeel procent
RDW (ZBO)	Local internet breakouts	De RDW heeft een aantal locaties door geheel Nederland in gebruik, te onderscheiden in locatietype A (de hoofdlocaties) en B (andere locaties). Deze verschillende locaties dienen verbonden te worden met de RDW infrastructuur zodat systemen vanuit de RDW-datacenters beschikbaar gesteld kunnen worden op deze locaties. Daarnaast worden andere type verkeersstromen onderkend zoals toegang tot clouddiensten, directe toegang tot Internet, etc. Binnen deze aanbesteding is men op zoek naar een broker of provider voor het leveren van verbindingen naar de verschillende locaties van RDW in Nederland. Over deze fysieke verbindingen wenst de RDW verschillende diensten te kunnen afnemen.	TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, PDF	ISO 27001/27002, DNSSEC, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, RPKI	Op de goede weg, nog een heel eind te gaan	33%
AFM (ZBO)	Opleidingsintermediair / Portal	Er wordt gezocht naar dienstverlening ten aanzien van het verwerken van opleidingsvraagstukken: <ul style="list-style-type: none"> • aanmelden van een medewerker voor een opleiding/coachtraject; • eventueel annuleren van een (sessie voor een) opleiding/coachtraject van een medewerker; • factuurcontrole van de gevolgde opleidingen/coachtrajecten; • voorfinancieren van de gevolgde opleidingen/coachtrajecten; • opstellen van een verzamelfactuur van de gevolgde opleidingen. 	ISO 27001/27002	TLS, HTTPS & HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, PDF, SAML, digitoegankelijk, REST-API, OpenAPI, NL GOV, RPKI	Op de goede weg, nog een heel eind te gaan	12%
Min. I&W / RWS	Beheer en onderhoud mobiliteitsscan	De Mobiliteitsscan is een tool die gemeten en berekende verkeersdata (auto, openbaar vervoer en fiets) ontsluit en met elkaar in verband brengt. Bovendien biedt de Mobiliteitsscan de mogelijkheid om aannames te doen en hiermee het effect van maatregelen en diensten in kaart te brengen. Doel van deze opdracht is dat de webapplicatie Mobiliteitsscan gehost en beheerd wordt, dat correctief en vernieuwend onderhoud plaats vindt en dat nieuwe releases van de applicatie aan gebruikers ter beschikking gesteld worden.	digitoegankelijk	ISO 27001/27002, IPv4 en IPv6, DNSSEC, RPKI	Op de goede weg, nog een heel eind te gaan	17%
Min. I&W / RWS	Aanschaf Maritieme ENC-software	De inkoop heeft betrekking op het verwerven van software, waarmee Electronic Navigational Charts (ENC's) kunnen worden gegenereerd op basis van bathymetrische data. Er wordt Commercial of the Shelf (COTS)-software aangeschaft, die de essentiële functionaliteit al bezit. De verwachting is dat door de hoge	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, SAML, Geo-standaarden		Perfect	100%

Aanbesteder	Titel	Onderwerp van aanbesteding	Gevraagde standaarden	Niet gevraagde standaarden	Oordeel tekst	Oordeel procent
		productieopgave, die bij Rijkswaterstaat van toepassing is, er aanvullend maatwerk verricht moet worden door de Opdrachtnemer om de productie zo efficiënt mogelijk in te richten door bepaalde processtappen te automatiseren.				
RDW (ZBO)	Endpoint Protection Software	<p>Onder de scope van deze opdracht worden de volgende opdrachten verstrekt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het leveren van een schaalbare next-gen End Point Protection oplossing; • het implementeren, installeren en configureren - op basis van een vooraf afgestemd Implementatieplan - van de Centrale omgeving voor de End Point Protection oplossing; • implementatie, installatie en configuratie van de Decentrale onderdelen; • het leveren van Support voor de End Point Protection oplossing; • aanvullende functionaliteiten gerelateerd aan de EDR/EPP uit het portfolio van Inschrijver welke optioneel afneembaar zijn. 	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, digitoegankelijk	IPv4 en IPv6, DNSSEC, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, PDF, SAML, OpenAPI	Op de goede weg, middenmoot	36%
Min. I&W	Newsroom	In 2019 is in opdracht van het ministerie de applicatie Newsroom gebouwd ter vervanging van het toenmalige Kennisplein. Het contract voor het applicatiebeheer en de (door)ontwikkeling van Newsroom met de huidige beheerpartij eindigt in november (2023). Door middel van deze Europese aanbesteding wil DCO het applicatiebeheer (incl. onderhoud) en de (door)ontwikkeling van Newsroom voor een langere periode contracteren, zodat de applicatie kan blijven functioneren.	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, PDF, digitoegankelijk	SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE	Op de goede weg, middenmoot	60%
Min. Fin. / Belastingdienst	Tactische Inkoop, contract- en leveranciersmanagementvoorziening	Er is behoefte aan een oplossing voor de ondersteuning van de processen 'source-to-contract' en 'contract- en leveranciersmanagement'. De oplossing moet de mogelijkheid bieden om inkoop- en contractdossiers op te voeren, te muteren en te beheren, alsmede voorzien in een portaal voor externe partijen en leveranciers die betrokken zijn bij een inkooptraject en/of contract- & leveranciersmanagement.	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, SPF/DMARC, STARTTLS en DANE, digitoegankelijk, digikoppeling, SAML, PDF	DKIM, ODF, REST-API, OpenAPI, NLCIUS, Ades	Op de goede weg, op weg naar perfect	68%
Min. I&W	Applicatiebeheer en doorontwikkeling Atlas	De scope van de aanbesteding betreft de hosting, het onderhoud en beheer en (door)ontwikkeling van de applicaties en componenten	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, digitoegankelijk,	IPv4 en IPv6, DNSSEC, RPKI,	Op de goede weg, op	70%

Aanbesteder	Titel	Onderwerp van aanbesteding	Gevraagde standaarden	Niet gevraagde standaarden	Oordeel tekst	Oordeel procent
		die gezamenlijk het Atlas Portaal vormen.	Geo-standaarden, SAML		weg naar perfect	
Kadaster (ZBO)	Hybride Cloud diensten	De opdracht bevat het in detail specificeren, ontwikkelen, engineeren, implementeren, operationaliseren en onderhouden van een cloud-omgeving als onderdeel van het Kadaster Toekomstvast Fundament. De opdracht dient te worden uitgevoerd langs de lijnen van de door het Kadaster in juni 2023 vastgestelde en geaccordeerde cloudstrategie en het daarmee geassocieerde cloudbeleid. De Cloudstrategie is onderverdeeld in twee belangrijke elementen: de realisatie van de Kadaster doelstellingen (1) en (2) de uitwerking van de strategie door middel van elementen die de basis vormen voor het Toekomstvast Fundament.	ISO 27001/27002	TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, RPKI, STIX en TAXII	Op de goede weg, nog een heel eind te gaan	29%
Min. I&W	Caelus	De ontwikkeling en bijbehorende dienstverlening van beheer en onderhoud van CAELUS, een oplossing ter vervanging van de huidige Lden Tool waarmee geluidsberekeningen moeten kunnen worden gedaan in het kader van de beheersing van het geluid van vliegtuigen met vaste vleugels en helikopters rondom regionale luchthavens in Nederland.	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, RPKI, PDF, SAML, digitoegankelijk, digikoppeling, REST-API, OpenAPI, NL GOV, Geo-standaarden		Perfect	100%
Min. EZK	Vaste Telefonie	Met Vaste telefonie wordt het voor iedere deelnemer mogelijk om vanaf een vaste locatie telefoonverbindingen naar externe bestemmingen op te zetten via het publieke vaste telecommunicatienetwerk. Tevens is het mogelijk om via het publieke vaste telecommunicatienetwerk inkomend telefoonverkeer af te handelen.	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, DNSSEC, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, ODF, SAML, WPA2 Enterprise, digikoppeling, Ades,	IPv4 en IPv6, RPKI	Op de goede weg, op weg naar perfect	88%
CBR (ZBO)	Output Management systeem	Het leveren, implementeren en onderhouden van een customer communications platform (hierna CCM platform). Dit betekent dat het CBR, naast print, mogelijk ook andere geïntegreerde communicatiekanalen wil gaan inzetten voor communicatie geïnitieerd vanuit het	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, DKIM, PDF, SAML, digitoegankelijk, NL GOV	IPv4 en IPv6, DNSSEC, SPF, DMARC, STARTTLS en DANE, digikoppeling, REST-API, OpenAPI	Op de goede weg, middenmoot	53%

Aanbesteder	Titel	Onderwerp van aanbesteding	Gevraagde standaarden	Niet gevraagde standaarden	Oordeel tekst	Oordeel procent
		productieproces, zoals communicatie via sms, whatsapp, 'socials', (aangetekende) mailing en plaatsing van documenten in MijnOverheid/Berichtenbox. Dit wordt gerealiseerd door inzet van een CCM-platform.				
Min. Fin. / Belastingdienst	Onderhoud en support PostgreSQL	In de aanbesteding wordt gevraagd om onderhoud en support op PostgreSQL, waarbij het product PostgreSQL draait op het Red Hat OpenShift Container Platform (dienst Container Hosting). De diensten bestaan uit: <ul style="list-style-type: none"> • support op PostgreSQL gedurende de looptijd van de overeenkomst; • een PostgreSQL operator die beheertaken van PostgreSQL containers op het OpenShift Container Platform automatiseert; • onderhoud en support op deze PostgreSQL Operator. 	ISO 27001/27002, PDF, ODF, REST-API, OpenAPI, NL GOV	TLS, HTTPS en HSTS, STARTTLS en DANE, SPF/DKIM/DMARC	Op de goede weg, middenmoot	54%
CIZ (ZBO)	Dataverbindingen	Het leveren, het aanleggen en het onderhouden van dataverbindingen op alle zes de locaties van het CIZ.	ISO 27001/27002, IPv4 en IPv6, PDF		Perfect	100%
Min.BZK	Genesys beheerdiensten	k Het volledig uitbesteden van alle applicatiebeheer processen en werkzaamheden van het integrale Genesys contactcenterplatform, inclusief de koppelingen met aanpalende systemen, waarbij de opdrachtnemer verantwoordelijk is voor de instandhouding en hierbij over de keten communiceert en samenwerkt.	ISO 27001/27002		Perfect	100%
ICTU	Bedrijfsvoerings platform (ERP)	Doel is om diverse applicaties, die momenteel binnen de directie Bedrijfsvoering worden gebruikt te consolideren en de benodigde functionaliteit aan te bieden vanuit één integraal bedrijfsvoeringsplatform. Dit als dienst in de cloud afgenomen (SaaS). De aanbesteding omvat de levering, implementatie/migratie en beheer van het toekomstige bedrijfsvoeringsplatform	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, PDF, digitoegankelijk, SAML, NLCIUS	IPv4 en IPv6, DNSSEC, RPKI, ODF, REST-API en OpenAPI	Op de goede weg, op weg naar perfect	67%
Min. EZK / NSO	Diensten voor het satellietdataportal	Het ontwikkelen en de tijdige levering van Software as a Service die toegang faciliteert tot door NSO ingekochte satellietdata en de daaruit afgeleide verwerkte dataproducten, zowel de historische datasets als de nieuw geleverde data, via verschillende kanalen van het satellietdataportal met verschillende functionaliteiten rondom de	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, RPKI, digitoegankelijk, REST-API, OpenAPI, NL GOV, Geo-standaarden	SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, PDF, SAML	Op de goede weg, middenmoot	65%

Aanbesteder	Titel	Onderwerp van aanbesteding	Gevraagde standaarden	Niet gevraagde standaarden	Oordeel tekst	Oordeel procent
		satellietdata (zoeken, bekijken, vergelijken, delen, downloaden, web map tile service. Voorts de ontwikkeling van een landingspagina, beheer en aanpassing en plaatsen van content door de opdrachtnemer. Tot slot: accountbeheer, een helpdeskfunctie en rapportage, inclusief communicatie met opdrachtgever en dataleveranciers.				
Min. OCW	Automatische transcriptie software	Het Nationaal Archief (NA) heeft de ambitie op grote schaal scans van archieven beter toegankelijk te maken voor onderzoekers en burgers. Daarvoor is men op zoek naar een partij die voorziet in software die handgeschreven teksten uit reeds gedigitaliseerde archieven (transcripties) toegankelijk maakt. Denk aan het vergroten van de doorzoekbaarheid van transcripties. De automatische transcriptie software moet on premise kunnen worden uitgerold op de infrastructuur van het NA. Aanverwante taken: installatie van de transcriptiesoftware: training van de gebruikers van de software, consultancy voor assistentie bij de productie van transcripties en onderhoud en ondersteuning.	ISO 27001/27002	REST-API, OpenAPI	Op de goede weg, middenmoot	50%
Min. Fin. / Belastingdienst	PKI Public Certificaten	De opdracht heeft betrekking op de uitvoering van certificaten, inclusief alle daarbij eventueel benodigde authenticatiemiddelen, alsmede aanverwante elektronische diensten om veilige en betrouwbare communicatie mogelijk te maken met services die middels het overheidsdatacenter van de Belastingdienst beschikbaar worden gesteld aan zijn afnemers. Ook eventueel af te nemen aan de certificaten gelieerde expertise diensten (consultancy) maken deel uit van de opdracht.	ISO 27001/27002, Ades	TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, PDF, REST-API, OpenAPI, RPKI	Op de goede weg, nog een heel eind te gaan	20%
Min. I&W / RWS	Vervangend beslis- en besturingssysteem	Doel is om het huidige beslis- en besturingssysteem van de stormvloedkering Ramspol (SVKR) te vervangen. Daardoor moet de veiligheid, het autonoom bewaken, beslissen, besturen en bedienen (functionaliteit) en daarmee de betrouwbaarheid van de stormvloedkering Ramspol voor langere tijd gewaarborgd blijven. Ten slotte is het doel om ook het onderhoud van nieuwe beslis- en besturingssysteem op een passende manier te borgen.	ISO 27001/27002, NLCS		Perfect	100%

Aanbesteder	Titel	Onderwerp van aanbesteding	Gevraagde standaarden	Niet gevraagde standaarden	Oordeel tekst	Oordeel procent
Min. LNV / NVWA	Chemicalien beheer oplossing	De aanschaf en implementatie van een Chemicaliën beheer oplossing, in de vorm van een Clouddienst, voor de Divisie Laboratoria van de NVWA. De Chemicaliën beheer oplossing dient de chemische eigenschappen, de gevaren, de waarschuwingszinnen en de afvalverwerking van Chemicaliën te bevatten. Daarnaast dient het de mogelijkheid te hebben om zgn. Blootstellingsbeoordelingen te maken. Dit betreft de beoordeling om de blootstelling van medewerkers te karakteriseren en gezondheidsrisico's te beoordelen.	SAML	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, PDF, RPKI, digitoegankelijk	Op de goede weg, nog een heel eind te gaan	10%
KvK (ZBO)	Aansluiting Diginetwerk KPS	Het doel van de KvK met deze Europese aanbestedingsprocedure is het afsluiten van een overeenkomst voor een KvK-aansluiting op het Logius Diginetwerk met bijbehorende dienstverlening.	ISO 27001/27002, IPv4 en IPv6, digitoegankelijk, PDF		Perfect	100%
Min. Buza	Vastgoedbeheersysteem	Men zoekt een SaaS ICT-oplossing die de vastgoedbeheerprocessen van de Directie Huisvesting en Facilitaire zaken van het ministerie van Buitenlandse Zaken gaat ondersteunen. De huidige applicatie voldoet niet meer en wordt vervangen. Er wordt gezocht naar een SaaS ICT-oplossing die de standaard in de markt vertegenwoordigt op basis van een best practice inrichting.	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, SAML	IPv4 en IPv6, DNSSEC, PDF, digitoegankelijk, OpenAPI, RPKI	Op de goede weg, middenmoot	45%
SVB (ZBO)	Identity and Access Management	Een oplossing op basis van een SaaS-dienstverlening met daaronder realisatie van alle benodigde koppelingen en datastromen, met behoud van alle bestaande functionaliteiten. Verder het leveren van de dienstverlening gedurende de looptijd van de overeenkomst waaronder: <ul style="list-style-type: none"> de instandhouding van de oplossing, inclusief onderdelen als housing & hosting, koppelingen en technisch beheer; leveren van 3e lijns ondersteuning bij Incidenten, genereren van maandelijkse rapportages, bijwonen van SLA-overleggen, etc. 	ISO 27001/27002, IPv4 en IPv6, PDF, SAML, digitoegankelijk, OpenAPI	TLS, HTTPS en HSTS, ODF, NL GOV, RPKI	Op de goede weg, middenmoot	58%

Tabel B2.2 Overzicht van beoordeelde aanbestedingen Medeoverheden

Aanbesteder	Onderwerp van aanbesteding	Gevraagde standaarden	Niet gevraagde standaarden	Oordeel tekst	Oordeel procent	
Veiligheidsregio Haaglanden	Multifunctionals	De opdracht, op basis van lease, bestaat uit: 1.het turn-key afleveren van apparatuur; 2.het leveren van toners en nietjes; 3.het onderhouden van apparatuur; 4.het verhelpen van storingen; 5.het ophalen van apparatuur aan het einde van de overeenkomstperiode.	PDF	ISO 27001/27002, IPv4 en IPv6, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE	Op de goede weg, nog een heel eind te gaan	13%
Gemeente Leeuwarden	ICT Monitoring & Response (Siem/Soc)	Levering ICT Monitoring & Response (Siem/Soc).	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, PDF	IPv4 en IPv6, DNSSEC, RPKI, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, SAML	Op de goede weg, middenmoot	38%
Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden	Applicatieplatform VGGM	Het betreft de aanschaf van een goed functionerend geïntegreerd applicatieplatform. De opdracht omvat het leveren, implementeren, beheren en onderhouden van een geïntegreerd softwarematig applicatieplatform (SaaS) dat VGGM optimaal ondersteunt. Het applicatieplatform dient ondersteuning te bieden op de hoofdprocessen: Financiën, Purchase-to-pay, P2P (inclusief bestellen en beheer inkoopcontracten), Order-to-cash, O2C (inclusief CRM) en HRM. De oplossing zal gefaseerd geïmplementeerd moeten worden. Opdrachtnemer is (mede) verantwoordelijk voor de gehele implementatie incl. het 'laten landen' van de oplossing in de organisatie.	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, PDF, ODF, digitoegankelijk, digikoppeling, OpenAPI, NL GOV, NLCIUS, STuF, Ades	RPKI, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, SAML, REST-API	Op de goede weg, op weg naar perfect	68%
TOMINGROEP B.V.	ERP-systeem	1 Tomingroep wenst de levering van een ERP-systeem inclusief de uitvoering van de daaraan gerelateerde diensten (een geïntegreerde en zoveel mogelijke standaard SaaS-oplossing).	ISO 27001/27002, PDF	TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, RPKI, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, SAML, ODF, REST-API, OpenAPI, NL GOV	Op de goede weg, nog een heel eind te gaan	18%

Aanbesteder	Onderwerp van aanbesteding	Gevraagde standaarden	Niet gevraagde standaarden	Oordeel tekst	Oordeel procent	
Gemeente Best	Applicatielandschap Sociaal Domein	De overeenkomst bestaat uit het implementeren en ter beschikking stellen van een applicatielandschap voor het door de gemeente Best uitvoeren van haar taken op het gebied van het Sociaal Domein. Er vallen meerdere applicatiefuncties binnen de scope van de opdracht. Het applicatielandschap moet ook een oplossing voor archiveren, een documentgenerator, de ondersteuning van werkprocessen en de benodigde gegevenskoppelingen omvatten. Ook is het applicatielandschap in de toekomst uit te breiden door ondersteuning van de processen van andere taakvelden zoals de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) en Bezwaar en Beroep.	ISO 27001/27002, PDF, digitoegankelijk, digikoppeling, STuF	TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, RPKI, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, SAML	Op de goede weg, middenmoot	38%
Gemeente Beekdaelen	Module Rechtmatigheid sverantwoordin g gemeente Beekdaelen	Het implementeren, beheren en onderhouden van één oplossing, bestaand uit een webapplicatie.	ISO 27001/27002, ODF, PDF, digitoegankelijk, NLCIUS	TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, RPKI, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, SAML	Op de goede weg, middenmoot	38%
Gemeente Nijmegen	Omgevingsdienst Regio Nijmegen Integrale bedrijfsvoering in eigen regie (FIS, HRM en Tijdschrijven)	De Omgevingsdienst Regio Nijmegen is op zoek naar een leverancier voor het leveren van de oplossing voor integrale bedrijfsvoering in eigen regie. De aanbesteding kent 2 percelen. Perceel 1: FIS en HRM Perceel 2: Tijdschrijven.	ISO 27001/27002, PDF, SAML, digitoegankelijk, NLCIUS	TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, RPKI, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, ODF	Op de goede weg, middenmoot	38%
Gemeente Nieuwegein	Microsoft Broker	Op zoek naar een broker voor microsoft licenties.		ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, RPKI, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, SAML, PDF, ODF	slecht	0%

Aanbesteder	Onderwerp van aanbesteding	Gevraagde standaarden	Niet gevraagde standaarden	Oordeel tekst	Oordeel procent	
Veiligheidsregio Zuid-Limburg	Geïntegreerd HRM-FIN systeem	Het realiseren, implementeren, beheren en onderhouden van een geïntegreerde softwarematige SAAS oplossing die binnen de organisatie van de opdrachtgever de processen op het gebied van HRM en Financiën, waaronder salarisverwerking, inclusief optionele onderdelen (opties HRM-FIN) en de informatiebehoefte hierbij, ondersteunt.	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, PDF, SAML, digitoegankelijk, NLCIUS, XBRL	IPv4 en IPv6, DNSSEC, RPKI, SPF/DKIM/DMAR C, STARTTLS en DANE, ODF	Op de goede weg, middenmoot	53%
Gemeente eindhoven	Levering hardware (werkplekapparatuur)	De opdracht behelst 1) hardware (werkplekapparatuur) en 2) bijbehorende dienstverlening.	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, digitoegankelijk	DNSSEC, RPKI, SPF/DKIM/DMAR C, STARTTLS en DANE, SAML	Op de goede weg, middenmoot	46%
Gemeente Rijswijk	Parkeervergunningensysteem	Via een SaaS-oplossing leveren van een parkeervergunningensysteem (PVS). Daarnaast verwacht de gemeente dat ondersteuning wordt geboden bij de conversie/ invoering van bestaande vergunningen en zorgdraagt voor het koppelen van het PVS met het volgende: de mid- en frontoffice van de Gemeente (1), instanties als bijvoorbeeld het RDW en de BRP (2) en (3) een parkeerrechtendatabase, zijnde het NPR van SHPV of Bloxx van Easypark (voorheen Parkmobile). Er dient ook een koppeling te kunnen worden gemaakt met het financiële systeem van de Gemeente. Tevens dient inschrijver de zorg op zich te nemen voor het, als onderdeel van het PVS, als SaaS-oplossing leveren van een Bezoekersregeling (BR) in de vorm van een (web)app en het waar nodig ondersteunen van de Gemeente bij het operationeel houden van de BR.	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, digikoppeling, PDF, STuF	DNSSEC, RPKI, SPF/DKIM/DMAR C, STARTTLS en DANE, ODF, digitoegankelijk	Op de goede weg, middenmoot	50%
Gemeente Groningen	De Stadjerspas	De gemeente zoekt een partij die vanaf 2024 een SaaS-oplossing biedt waarmee de dienstverlening rondom de minimapas 'de Stadjerspas' gecontinueerd wordt. Met deze regeling ondersteunt de gemeente minima met allerlei kortingen en tegemoetkomingen die via een website inzichtelijk zijn gemaakt. De SaaS-oplossing biedt gebruikersomgevingen voor de inwoners (zogenaamde Stadjers), de	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, SPF/DKIM/DMAR C, SAML, PDF, digitoegankelijk, digikoppeling, NLCIUS, STuF	RPKI, STARTTLS en DANE, ODF	Op de goede weg, op weg naar perfect	83%

Aanbesteder	Onderwerp van aanbesteding	Gevraagde standaarden	Niet gevraagde standaarden	Oordeel tekst	Oordeel procent	
		aanbieders en medewerkers van de gemeente Groningen. Er moet een website beschikbaar komen waarop inwoners de aangeboden minimavoordelen kunnen inzien, afnemen of reserveren. Naast het leveren van een SaaS-oplossing dient de opdrachtnemer de fysieke Stadjerspassen te drukken en voor bezorging aan te bieden.				
gemeente 's-Hertogenbosch	ICT oplossing werk en inburgering	De opdracht bevat het leveren, implementeren (inclusief opleiden), onderhouden en aan het einde van het contract het uifasieren, van een integrale, toekomstgerichte applicatie voor alle processen die voortvloeien uit de uitvoering van de volgende wetten: Participatie Wet (domein Werk) en Wet Inburgering m.u.v. loonkostensubsidie (LKS).	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, PDF, digitoegankelijk, digikoppeling, OpenAPI, STuF	RPKI, SAML, REST-API	Op de goede weg, op weg naar perfect	83%
Gemeente Eindhoven	Onderhoud en support van de netwerkinfrastructuur	Onderhoud en support van de netwerkinfrastructuur inclusief vervangen/uitbreidingen.	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, digitoegankelijk	DNSSEC, RPKI, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, SAML, WPA2,	Op de goede weg, middenmoot	43%
Waterschap Rivierenland	Zaaksysteem	De doelstelling van deze aanbesteding is het per 1 april 2024 in gebruik nemen van een informatiesysteem voor het zaakgericht werken (Software as a Service).	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, digitoegankelijk, digikoppeling, OpenAPI, STuF	RPKI, SAML, PDF, REST-API	Op de goede weg, op weg naar perfect	78%
Bizob	Robuuste en wendbare ICT (outsourcing on-premise omgeving)	Alle noodzakelijke applicaties worden op een eenvoudige/overzichtelijke manier ter beschikking gesteld. De huidige on-premise omgevingen worden uitgefaseerd en vervangen door een moderne ICT-omgeving, met onder andere een extern datacenter. De ICT-omgeving wordt goed beheerd zodat deze altijd up-to-date en veilig is en een maximale uptime heeft. Dit moet mede gefaciliteerd worden door een volledig nieuw in te richten lokale werkplek (werkplek 3.0). Daar waar tijdelijk nog een virtuele omgeving noodzakelijk mocht zijn, dient deze opgeleverd en beheerd te worden.	ISO 27001/27002	TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, RPKI, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, SAML	Op de goede weg, nog een heel eind te gaan	17%
Gemeente Goes/GR de Bevelanden	Software planning en control	De gemeenschappelijke regeling de Bevelanden (GR de Bevelanden) en de gemeente Goes zijn voornemens	ISO 27001/27002, IPv4 en IPv6,	DNSSEC TLS, HTTPS en HSTS, RPKI, SPF,	Op de goede weg,	40%

Aanbesteder	Onderwerp van aanbesteding	Gevraagde standaarden	Niet gevraagde standaarden	Oordeel tekst	Oordeel procent	
		de opdracht voor een nieuw softwarepakket voor de digitalisering van de Planning en Control cyclus aan te besteden.	DKIM, PDF, digitoegankelijk	DMARC, STARTTLS en DANE, SAML, ODF	middenmoot	
Gemeente Dijk en Waard	Integrale oplossingen sociaal domein	De gemeente Dijk en Waard is op zoek naar een bewezen SaaS-applicatie op het gebied van WMO en Jeugd, Leerlingenvervoer en Leerplicht. Deze aanbesteding wordt in twee percelen in de markt gezet.	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, digitoegankelijk, digikoppeling, SAML, PDF, ODF, STuF	RPKI, REST-API, OpenAPI, NL GOV	Op de goede weg, op weg naar perfect	80%
Rijswijk	Financiële SAAS applicatie	2 Het gaat om de levering, implementatie en beheer van één financieel systeem volgens het SaaS-principe met bijbehorende dienstverlening.	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, SPF, DKIM, PDF, STuF	DNSSEC, RPKI, DMARC, STARTTLS en DANE, SAML, ODF, REST-API, OpenAPI	Op de goede weg, middenmoot	53%
Provincie Groningen	1 politiek en stakeholder monitorsysteem	Om bestuurders, medewerkers en stakeholders in de noordelijke samenwerking goed op de hoogte te houden van de ontwikkelingen in Den Haag en Brussel, zoekt de opdrachtgever een proactieve partner die de politieke agenda's kent en op handen zijnde regelgeving en maatschappelijke ontwikkelingen tijdig en zorgvuldig signaleert, monitort, filtert, en nader duidt voor de regio.		ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, RPKI, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, SAML	slecht	0%
Stichting Pantar	eHRM- en Payrollstelsel inclusief payroll dienstverlening	Aanbesteding van het eHRM- en payrollstelsel en inclusief payrolldienstverlening.	TLS, HTTPS en HSTS, SAML, PDF	ISO 27001/27002, IPv4 en IPv6, DNSSEC, RPKI, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE	Op de goede weg, nog een heel eind te gaan	31%
Gemeente Alkmaar	4920 Aanbesteding Informatiesysteem WMO en Jeugdhulp	Momenteel wordt gebruikt gemaakt van twee verschillende systemen voor de front- en backoffice. De nieuwe situatie is gericht op één integraal pakket.	ISO 27001/27002, IPv4 en IPv6, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, PDF, digitoegankelijk, digikoppeling, REST-API, OpenAPI	TLS, HTTPS en HSTS, DNSSEC, RPKI, SAML, ODF, STuF	Op de goede weg, middenmoot	63%

Aanbesteder	Onderwerp van aanbesteding	Gevraagde standaarden	Niet gevraagde standaarden	Oordeel tekst	Oordeel procent	
Gemeente Haarlem	Microsoft licenties	De aan te besteden opdracht betreft het onderhoud en de levering van Microsoft Licenties.		ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, RPKI, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, SAML, PDF, ODF	slecht	0%
GR Kredietbank Limburg	Managed ICT-services	De Kredietbank is op zoek naar een partij die zorgdraagt voor de levering van managed ICT-services, inclusief een transitie van de huidige ICT-infrastructuur en gerelateerde ICT-diensten naar deze nieuwe beheerde ICT-dienst.	ISO 27001/27002, IPv4 en IPv6, PDF, digikoppeling	TLS, HTTPS en HSTS, DNSSEC, RPKI, SAML, ODF, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, WPA2	Op de goede weg, nog een heel eind te gaan	31%
Gemeente Deventer	Cloudoplossing voor Belastingen	2 Het op basis van toegangs- c.q. gebruiksrechten ter beschikking stellen van een cloudoplossing voor belastingen, ten behoeve van de uitvoering c.q. ondersteuning van alle belastingprocessen binnen de (drie) 'DOWR-gemeenten.	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, SAML, STuF, digikoppeling	IPv4 en IPv6, DNSSEC, RPKI, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, PDF, ODF, NL GOV	Op de goede weg, middenmoot	41%
Gemeente Medemblik	Levering, implementatie, het beheer en onderhoud van een financiële Saas-oplossing	De levering, implementatie, beheer en onderhoud van één financieel systeem, dat door de opdrachtgever wordt gebruikt voor zowel de eigen financiële administratie als die van de gemeente Opmeer, volgens het SaaS-principe met bijbehorende dienstverlening. De opdrachtgever voert op dit moment de financiële administratie met een eigen begroting, jaarrekening, administratie etc. voor zowel de eigen gemeente én de gemeente Opmeer.	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, SPF, STARTTLS en DANE, PDF, NLCIUS, STuF	RPKI, SAML, REST-API, OpenAPI	Op de goede weg, op weg naar perfect	73%
provincie noord holland	Vervanging website en webformulieren	De provincie wenst dienstverlening ten behoeve van de vervanging van haar website (www.noord-holland.nl) en het digitaal loket dat daarachter is ingericht met gebruik van webformulieren.	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, SAML, PDF, ODF, digitoegankelijk, STuF, Ades, digikoppeling, STIX en TAXII	RPKI	Op de goede weg, op weg naar perfect	95%
Gemeente Maastricht	Scanoplossing parkeren gemeente Maastricht	Het doel van de gemeente is om parkeerhandhaving op parkeerplekken voor betaald parkeren gedigitaliseerd en geautomatiseerd te gaan uitvoeren met behulp van		ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, RPKI,	slecht	0%

Aanbesteder	Onderwerp van aanbesteding	Gevraagde standaarden	Niet gevraagde standaarden	Oordeel tekst	Oordeel procent	
		minimaal één scanauto, software modules op de telefoon en een backoffice.		SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, SAML, PDF		
Provincie Gelderland	Leer Management Systeem	Het leveren van een Leer Management Systeem, dan wel digitale leeromgeving voor de provincie Gelderland.	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, DNSSEC, SPF/DKIM/DMARC, SAML, PDF, ODF, digitoegankelijk, OpenAPI, E-portfolio, NL LOM	RPKI, STARTTLS en DANE, REST-API, NL GOV	Op de goede weg, op weg naar perfect	80%
Gemeente Westland	Application Delivery Management SaaS oplossing	De aanschaf van 1350 licenties en hosting van het product Liquit workspace.	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, digikoppeling	IPv4 en IPv6, DNSSEC, RPKI, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, SAML	Op de goede weg, middenmoot	38%
Gemeente Amersfoort	LAN/WAN omgeving	De verwachting is dat de gemeente Amersfoort in de zomer van 2026 naar het nieuwe stadhuis verhuist. Tot die tijd draait het netwerk nog door op de bestaande locaties waarvan een groot aantal rond de verhuizing zullen worden afgebouwd. Voor de periode tot aan de verhuizing zoekt de gemeente naar een aannemer die het support op- en beheer wil uitvoeren van de bestaande LAN/WLAN netwerk infrastructuur, zorg draagt voor de beschikbaarheid van het netwerk, de apparatuur en de daarop goed werkende logische netwerk configuratie. Deze aanbesteding is opgedeeld in twee deelopdrachten: 1. Beheer van bestaande LAN/WLAN omgeving. 2. Ontwerp, realisatie en beheer van de LAN/WLAN omgeving in het nieuwe stadhuis. De percelen zijn onderling met elkaar verbonden.		ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, WPA2	slecht	0%
Gemeente Stichtse Vecht	Outsourcing IT-infrastructuur- en beheerdiensten	• Outsourcing van de IT-infrastructuur- en beheerdiensten.	ISO 27001/27002	TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, WPA2	Op de goede weg, nog een heel eind te gaan	33%
Gemeente Alkmaar	Project nieuw financieel systeem	1 Het leveren, onderhouden en ondersteunen van een financieel systeem.	ISO 27001/27002, IPv4 en IPv6, SAML, PDF, REST-API, OpenAPI, NLCIUS, XBRL, STuF	TLS, HTTPS en HSTS, DNSSEC, RPKI	Op de goede weg, op weg naar perfect	71%

Aanbesteder	Onderwerp van aanbesteding	Gevraagde standaarden	Niet gevraagde standaarden	Oordeel tekst	Oordeel procent	
Gemeente Woerden	Waste Managementsysteem	<ul style="list-style-type: none"> Tot de scope van deze opdracht behoort (1) het implementeren van het software afvalsysteem, (2) onderhoud en gebruik van het software afvalsysteem en (3) support. 	TLS, HTTPS en HSTS, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, STuF	ISO 27001/27002, IPv4 en IPv6, DNSSEC, RPKI, SAML, digitoegankelijk	Op de goede weg, middenmoot	50%
Werkorganisatie Druten Wijchen	Integraal beheersysteem	De levering van een ICT-applicatie, te weten een integraal beheersysteem. Dit bestaat op hoofdlijnen uit: licenties/hosting/ implementatie/ beheer, doorontwikkeling en gerelateerde dienstverlening.	ISO 27001/27002, TLS, HTTPS en HSTS, IPv4 en IPv6, SAML, digitoegankelijk, REST-API, OpenAPI, digikoppeling, Geo-standaarden, GWSW, STuF	DNSSEC, RPKI, SPF/DKIM/DMARC, STARTTLS en DANE, PDF, ODF, NL GOV	Op de goede weg, middenmoot	59%

B1. Bijlage 3. Stelregel met betrekking tot Software resellers en het open standaarden beleid.

Bureau Forum Standaardisatie hanteert bij de hier bedoelde casuïstiek de volgende stelregel (zie ook de website (www.forumstandaardisatie.nl) (t.z.t. met de exacte link, is er nog niet).

Software en ICT diensten worden steeds vaker ingekocht via (raamovereenkomsten met) software resellers. Veelal gaat het daarbij om de inkoop van licenties en support. Uit de inkooppraktijk komt regelmatig de vraag op welke wijze de overheid in dergelijke gevallen om moet gaan met de aanbevolen en de verplichte standaarden.

Bij de inkoop van licenties worden er gebruiksrechten ingekocht op een bijbehorend softwareprogramma dat al dan niet via de cloud beschikbaar komt. Zonder die daadwerkelijke toegang tot het softwareprogramma zouden de licenties onbruikbaar zijn.

Er is geen enkele reden om aan te nemen dat deze in gebruik te nemen software programma's geen ondersteuning zouden hoeven te geven aan de in Nederland verplichte standaarden. Dat is ook niet anders wanneer er door het noemen van een specifiek merk een voorkeur wordt uitgesproken voor specifieke producten van een leverancier. Integendeel: Juist in die gevallen zal men zowel rechtstreeks alsook via de reseller aandacht moeten kunnen schenken aan de door de afnemer gewenste standaarden. Want op welke andere wijze kan de overheid de tussenleverancier en daarmee ook de eindleverancier laten weten dat er een sterke wens is voor blijvende ondersteuning met bijvoorbeeld DANE, of ISO 27001? Het van te voren duidelijk zijn over de benodigde standaarden is simpelweg een onderdeel van goed opdrachtgeverschap.

Het moet bovendien voor de resellers van tevoren ook helder zijn wat er van hen wordt verwacht, aangezien zij de contractuele wederpartij zijn van de opdrachtgever.

In het geval van een raamovereenkomst zou er op z'n minst voor gekozen kunnen worden dat het volgende gunningscriterium in de raamovereenkomst wordt vermeld:

“De producten en de dienstverlening waarvoor wij deze licenties inkopen dienen waar mogelijk en toepasselijk gebruik te maken van de standaarden zoals te vinden op de website www.forumstandaardisatie.nl”. Dit kan gekoppeld worden aan de vraag voor gegadigden op welke wijze zij omgaan met toekomstige verzoeken om ondersteuning te gaan geven aan voor de overheid verplicht toe te passen standaarden.

Vervolgens kunnen er in een later stadium, bijvoorbeeld bij een minicompetitie, nog objectieve nadere afwegingscriteria worden vastgesteld. Daarbij kan het ook gaan om het voldoen aan de specifieke standaarden. Om vooraf te bepalen welke standaarden relevant kunnen zijn, kan de beslisboom Open Standaarden worden doorgelopen. Daarbij kijkt u eerst tot welke functionaliteiten de licentie toegang geeft, feitelijk wat u ook had moeten doen indien u functioneel had uitgevraagd, en stelt u aan de hand daarvan vast welke standaarden al dan niet wettelijk vereist zijn.

Mocht een reseller op voorhand aangeven dat de uit te vragen producten niet voldoen, en ook niet kunnen voldoen aan de gewenste standaarden, dan is dat voor een inkoper een serieuze *red flag* en moet -om de concurrentie een eerlijke kans te geven- overwogen worden om alsnog functioneel uit te gaan vragen. Het is ook goed gebruik om over dergelijke onwillige leveranciers een melding te maken

bij het Forum Standaardisatie en tevens, omdat het gaat om het naleven van een op uw organisatie rustende verplichting, in de bedrijfsvoeringsparagraaf van het jaarverslag.